

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

OMA Bilten

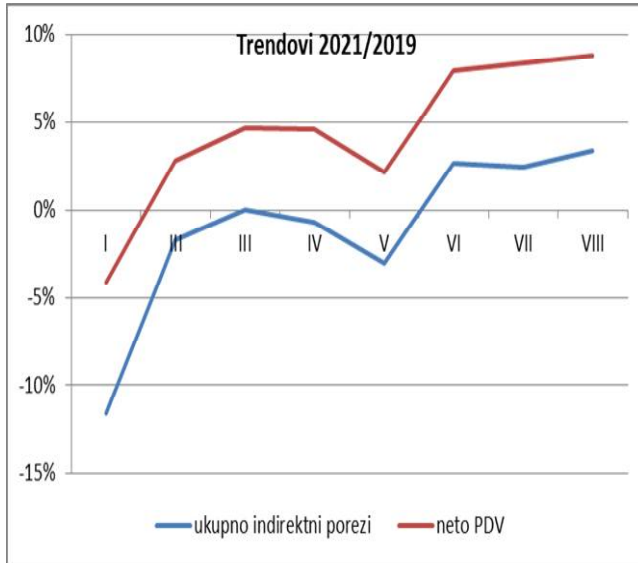

Broj
Број
Number **195/196**

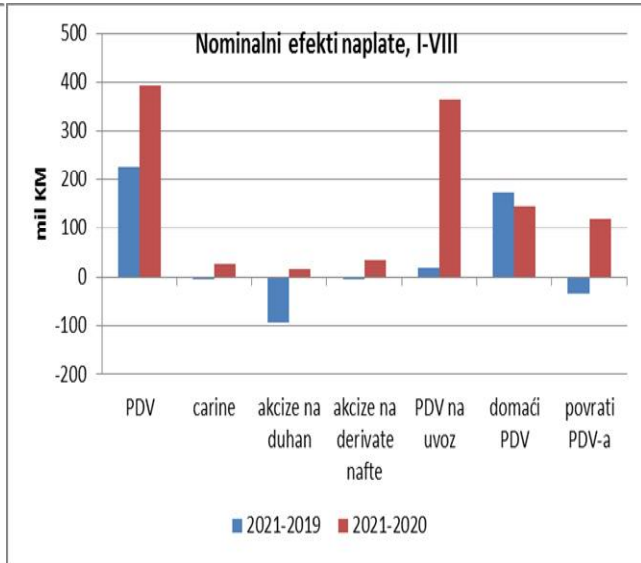
U fokusu...

Prema preliminarnom izvještaju UIO neto naplata indirektnih poreza u augustu 2021. bila je veća za 178,7 mil KM, odnosno za 38,2% u odnosu na august 2020., dok je u periodu januar-august 2021 neto naplata indirektnih poreza bila veća za 543 mil KM, odnosno za 14,1% u odnosu na isti period 2020. Poređenje neto naplate indirektnih poreza u periodu januar-august 2021 sa istim periodom rekordne 2019. godine pokazuje rast naplate od 3,3% (Grafikon 1).

Grafikon 1

Grafikon 2

Visok rast naplate indirektnih poreza rezultat je visokih stopa rasta PDV-a. U odnosu na osam mjeseci 2019. naplata PDV-a u 2021. je veća za 8,8% (Grafikon 1). Poređenje sa rekordnom 2019. pokazuje visok suficit na neto PDV-u, koji je značajnim dijelom neutraliziran manjom naplatom akciza na duhanske prerađevine (Grafikon 2, „2021-2019“). Dekompozicija efekata naplate bruto PDV-a pokazuje da je glavni faktor rasta naplate PDV-a u odnosu na 2019. domaća potrošnja (suficit od 173,3 mil KM), dok je naplata PDV-a na uvoz u 2021. tek za 20 mil KM premašila naplatu u 2019. i pored jako visokih stopa rasta uvoza (Grafikon 2, „2021-2019“).

dr.sc. Dinka Antić
 šef Odjeljenja

Sadržaj:

Oporezivanje cigareta: EU vs BiH	2
Robna razmjena za period januar - juni 2021. godine	17
tehnička obrada	: Sulejman Hasanović, IT saradnik
lektor	: Darija Komlenović, prof. anglistike

Oporezivanje cigareta: EU vs BiH

(autor: dr.sc. Dinka Antić)

SAŽETAK

Analiza implikacija politike oporezivanja cigareta u BiH u periodu 2009-2021¹ ukazala je na veliki pad količina oporezovanih cigareta, a, na drugoj strani, na ogroman porast prihoda od naplaćenih akciza, koji je zaustavljen u 2020. godini. Mnogobrojne inicijative i prijedlozi izmjena akcizne politike imaju za cilj da se stabilizira legalno tržište cigareta u BiH, a da se, istovremeno, i naplaćeni prihodi od akciza oporave i povećaju. Postavlja se pitanje da li je to moguće s obzirom na nove okolnosti i eksterne faktore koji determiniraju legalnu potrošnju cigareta. Budući da akcizna politika u BiH, s obzirom na evropski put zemlje, nužno slijedi akciznu politiku EU u članku su analizirani efekti politike oporezivanja cigareta u članicama EU. Analiza je pokazala da veliki pad količina oporezivih cigareta u BiH nije izuzetak, već, naprotiv, pravilo, ne samo u novim članicama EU, koje su prolazile sličan tegobni put povećanja akciza na cigarete, već i u pravno uređenim, razvijenim članicama EU-15. S druge strane, veliki broj članica EU je suočen sa sporim rastom naplaćenih prihoda od akciza, neke i sa stagnacijom/padom naplate, što ukazuje na zaključak da su iscrpljeni fiskalni efekti postojeće akcizne politike EU. Ni smanjenje akciza na cigarete u pojedinim članicama nije doprinijelo stabilizaciji tržišta cigareta i rastu prihoda od akciza. Analiza trendova u BiH pokazala je da kontinuirani rast akciza, a time i maloprodajnih cijena cigareta, dovodi do segmentacije potrošača na grupaciju sa nižim dohocima, čija je potražnja elastična i time uveliko ovisi o rastu cijena cigareta, i na grupaciju sa višim dohocima, čija je potražnja neelastična i manje podložna promjenama cijena. Analiza trendova u članicama EU je pokazala sličnu pojavu, čiji je rezultat, u konačnici, veliki pad potrošnje cigareta, ali i pad prihoda od akciza, koji se ne mogu oporaviti niti smanjenjem akciznog opterećenja. Konačno, analiza je pokazala i razmjere utjecaja masovnih migracija stanovništva iz novih članica u razvijene članice EU na pad potrošnje cigareta u novim članicama EU. Može se zaključiti da rast prihoda od akciza na cigarete ima svoj maksimum, kako u EU, tako i u BiH.

I MINIMALNI STANDARDI OPOREZIVANJA AKCIZOM U EU

Duhanski proizvodi u EU se u svrhu oporezivanja dijele na dvije velike grupe: (i) cigarete i (ii) ostale duhanske prerađevine (cigare, cigarilose, fino rezani duhan i sl.). Ovakav pristup je dugo godina bio primijenjen i u postupku pravnog normiranja, te su usvojene posebne direktive za svaku od ove dvije grupe akciznih proizvoda, da bi se tek Direktivom 2011/64/EU² objedinila politika oporezivanja za sve duhanske prerađevine u EU.

Na nivou EU propisano je da sve članice³ sve vrste cigareta oporezuju složenom akcizom, koja uključuje specifičnu akcizu, obračunatu po jedinici proizvoda (za 1.000 kom cigareta), i *ad valorem* (proporcionalnu) akcizu, obračunatu na osnovicu koju čini maloprodajna cijena koja uključuje sve poreze i PDV.

Od 1.1.2014. na snazi su sljedeći minimalni standardi oporezivanja duhanskih prerađevina u EU:

- kriterij „60%“ - ukupna minimalna akciza na cigarete treba iznositi minimalno 60% prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta stavljenih u promet;
- kriterij „90 EUR“ - ukupna akciza na cigarete ne smije biti manja od EUR 90 za 1000 cigareta, bez obzira na prosječnu ponderiranu maloprodajnu cijenu;

¹ Više: Antić, D. „Politika oporezivanja duhanskih prerađevina u BiH u periodu 2009-2021“, mart 2021, http://www.oma.uino.gov.ba/publikacije/ANALIZA_2021_BOS.pdf.

² COUNCIL DIRECTIVE 2011/64/EU of 21 June 2011 on the structure and rates of excise duty applied to manufactured tobacco

³ Skraćenice: AT-Austrija, BE-Belgija, BG-Bugarska, CZ-Češka, CY-Kipar, DE-Njemačka, DK-Danska, EE-Estonija, EL-Grčka, ES-Španija, FI-Finska, FR-Francuska, GB-V.Britanija, HR-Hrvatska, HU-Mađarska, IE-Irska, IT-Italija, LV-Latvija, LT-Litvanija, LU-Luksemburg, MT-Malta, NL-Holandija, PL-Poljska, PT-Portugal, RO-Rumunija, SE-Švedska, SI-Slovenija, SK-Slovačka.

- komponenta specifične akcize mora se utvrditi u rasponu od 7,5% do 76,5% iznosa ukupnog poreznog tereta (ukupna akciza + PDV).

Prosječna ponderirana maloprodajna cijena cigareta se utvrđuje najkasnije do 1.3. tekuće godine, a izračunava se na bazi podataka o količinama i cijenama cigareta stavljenih u promet u prethodnoj fiskalnoj godini.

Sve stare članice EU (EU-15) i nekolicina novih članica koje su pristupile EU 2004. godine dobile su četiri godine za usklađivanje akcizne politike sa gore navedenim pravilima. Bugarskoj, Estoniji, Grčkoj, Latviji, Litvaniji, Mađarskoj, Poljskoj i Rumuniji odobreno je šestogodišnji tranzicijski period za usklađivanje nivoa akciza na cigarete sa minimumom od 90 EUR/1000 kom do 31.12.2017. Isti rok je kasnije odobren i Hrvatskoj.

II POLITIKA OPOREZIVANJA CIGARETA U BIH

Osnovni pravni okvir tekuće politike oporezivanja duhanskih prerađevina predstavlja Zakon o akcizama u BiH⁴ – (u daljem tekstu: „Zakon”), u primjeni od 01.07.2009. U sferi oporezivanja duhanskih prerađevina izvršene su izmjene Zakona 01.08.2014⁵.

2.1. Evolucija harmonizacije sa standardima EU

I faza: od 01.07.2009. do 31.07.2014.

Primjena novog Zakona o akcizama, koja je počela 1.7.2009. godine, prvi put unosi u segmentu oporezivanja cigareta nekoliko standarda iz EU:

- složenu stopu oporezivanja cigareta, koja podrazumijeva primjenu *ad valorem* akcize u visini od 42% maloprodajne cijene cigareta i specifične akcize, u iznosu KM po paklici cigareta;
- kategoriju minimalne akcize na sve cigarete od 2010.g., koja se veže za kategoriju „cjenovno najpopularnijih cigareta”⁶, kao referentnog brenda za primjenu minimalne stope akcize, kojom je trebalo onemogućiti pojavu dampainga kod cigareta nižih cjenovnih skupina;
- minimum akciznog opterećenja cigareta u visini od 64⁷ EUR ili 126 KM/1000 cigareta, pri čemu se proces harmonizacije akciznog opterećenja cigareta u BiH osigurava kontinuiranim godišnjim povećanjem posebne (specifične) akcize, s tim da povećanje ne smije biti manje od 0,15 KM/paklici.

II faza: od 01.08.2014.

Nova politika oporezivanja cigareta, koja se primjenjuje od 01.08.2014., podrazumijeva sljedeće standarde EU:

- usklađivanje opsega oporezivanja sa propisanim opsegom u EU, u smislu vrste duhanskih prerađevina i definicija;
- uvođenje prosječne ponderirane cijene cigareta kao referentne cijene za utvrđivanje minimalne akcize;
- ukidanje „najpopularnije maloprodajne cijene cigareta”, kao referentne za izračun minimalne akcize na cigarete;
- preuzimanje novog minimalnog akciznog opterećenja cigareta u EU u visini od 90 EUR/1000 kom cigareta, odnosno 176 KM/1000 kom.

⁴ „Službeni glasnik BiH” br. 49/09.

⁵ „Službeni glasnik BiH” br. 49/14.

⁶ Ova kategorija se u EU označava akronimom MPPC – *Most Popular Price Category*

⁷ Standard je bio na snazi u EU do 31.12.2013. Od 1.1.2014. minimalna akciza na cigarete u EU iznosi 90 EUR.

Zakonom propisana minimalna akciza na cigarete od 176 KM/1000 kom dostignuta je u 2019. godini, čime je okončan proces harmonizacije sa minimalnom akcizom EU. U praksi, to je značilo da od 2020. nema povećanja specifične akcize na cigarete (tj. zadržava se stopa iz 2019. godine), dok iznos akcize na duhan za pušenje, s obzirom na metodologiju izračuna, ovisi o kretanju maloprodajnih cijena cigareta.

2.2. Pregled stopa akciza na cigarete

Ad valorem (proporcionalna) akciza: 42% maloprodajne cijene (porezi uključeni)

Tabela 1: Specifična akciza na cigarete (2009-2021)

	1.7.2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
KM/paklici	0,15	0,30	0,45	0,60	0,75	0,90	1,05	1,20	1,35	1,50	1,65	1,65	1,65
KM/1000 kom	7,50	15,00	22,50	30,00	37,50	45,00	52,50	60,00	67,50	75,00	82,50	82,50	82,50

Minimalna akciza zbog strukture tržišta, u kojem su dominirale jeftinije kategorije cigareta, i načina obračuna, koji u obzir uzima set podataka iz dvije fiskalne godine (drugo polugodište prethodne godine i prvo polugodište tekuće godine), a primjenjuje se u narednoj fiskalnoj godini, u suštini nema zaštitni karakter u smislu naplate zagaraniranog nivoa prihoda od akciza.

Tabela 2: Minimalna akciza na cigarete

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
KM/paklici	0,80	1,08	1,65	1,82	2,09	2,00	2,23	2,42	2,60	2,86	3,04	3,25
KM/1000 kom	40,00	54,00	82,50	91,00	104,50	100,00	111,50	121,00	130,00	143,00	152,00	162,50

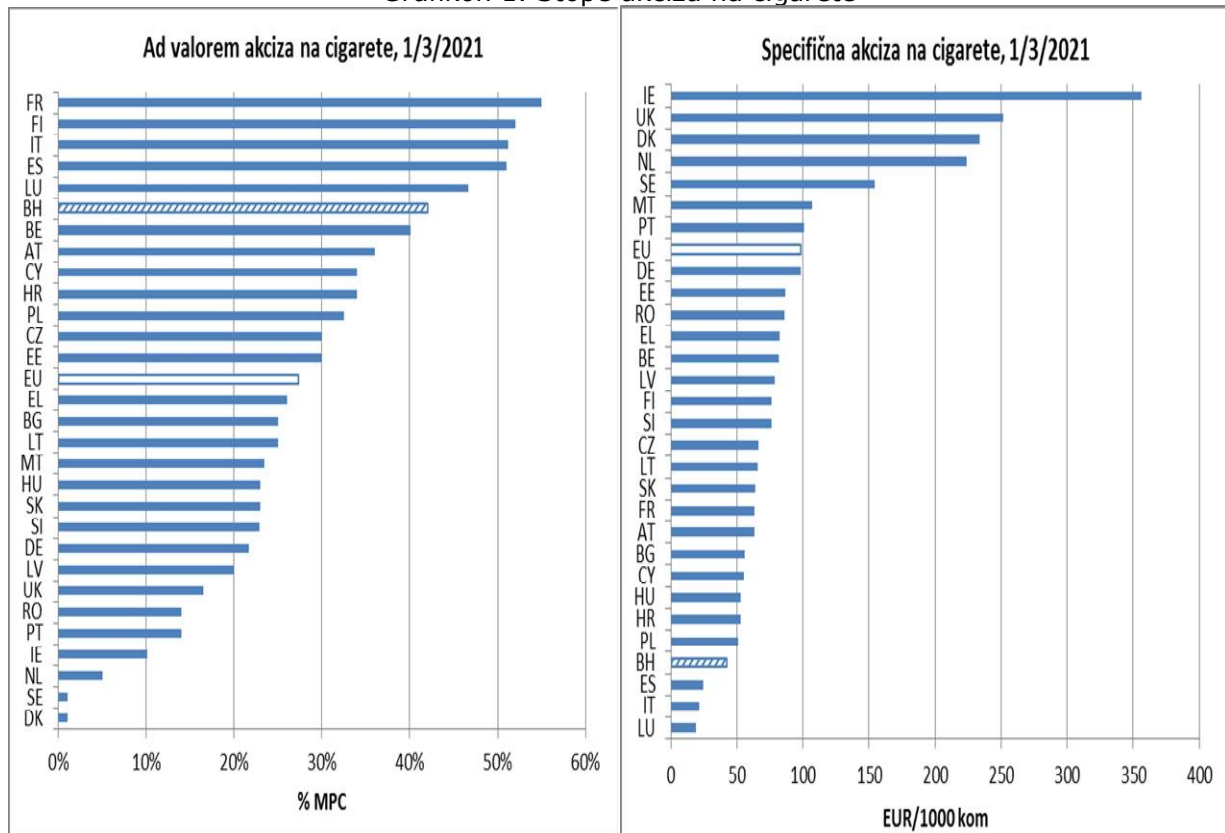
Napomena: Za periode 2010-2014 minimalna akciza na cigarete se utvrđivala prema najpopularnijoj cjenovnoj kategoriji cigareta

III ANALIZA AKCIZNE POLITIKE

3.1. Stope akcize

Već u momentu kada je minimalna akciza EU porasla na 60 EUR bilo je jasno da neke članice neće moći da u propisanom periodu povećaju stope akcize na potrebni minimum. Dalji porast minimalne akcize na 64 EUR, a potom na 90 EUR, predstavljao je veliki teret za nove članice EU. Slično, uvođenje kriterija „60%“ od prosječne ponderirane cijene cigareta predstavlja značajno pogoršanje kriterija za članice kod kojih je velika diskrepanca između cijene najpopularnijih brendova (koji su najčešće i najjeftiniji) i prosječne ponderirane cijene. U razvijenim članicama razlike između ove dvije referentne cijene su neznatne. Veliki broj članica je proces harmonizacije akciznog opterećenja sa minimalnim standardima EU realizirao promjenom strukture stopa akciza – smanjenjem stope *ad valorem* akcize i povećanjem specifične akcize. U 2021. najnižu stopu *ad valorem* akcize imaju Danska i Švedska, svega 1%, a najvišu Francuska 55% (Grafikon 1, prikaz lijevo). BiH sa *ad valorem* akcizom od 42% se nalazi pri vrhu liste, a samo pet članica ima višu stopu.

Grafikon 1. Stope akciza na cigarete

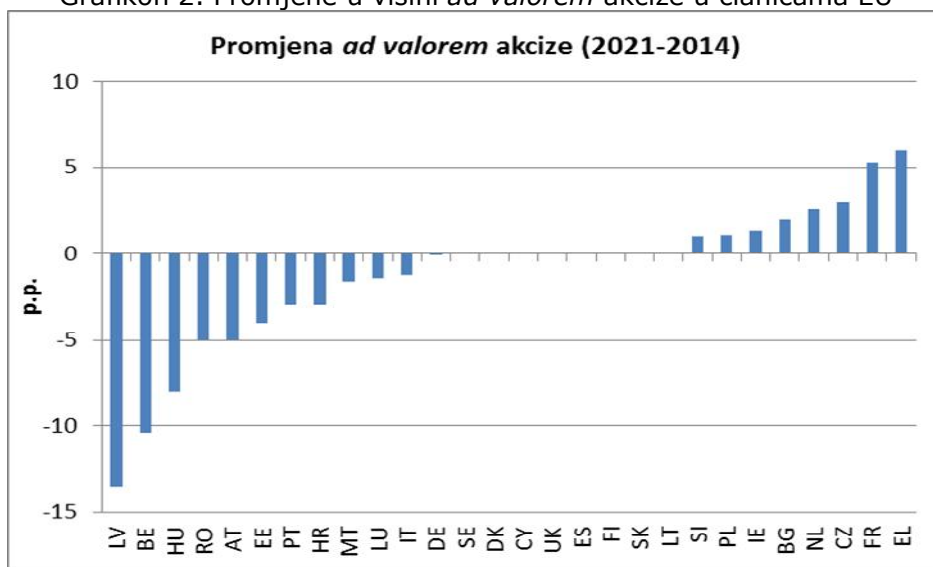

Izvor: Evropska komisija, 1/3/2021; prikaz autora

Najnižu specifičnu akcizu na cigarete trenutačno ima Luksemburg, svega EUR 19,14 / 1000 kom, a vrlo visoke stope akcize imaju Irska, a potom i V. Britanija (Grafikon 1, prikaz desno). Po visini specifične akcize BiH se nalazi pri dnu liste. Samo tri članice EU imaju nižu stopu specifične akcize od BiH.

U posljednjih sedam godina veliki broj članica je mijenjao *ad valorem* akcizu, a osam članica je zadržalo istu stopu. Sedam članica je povećalo stopu, a najveće povećanje je zabilježeno u Grčkoj. S druge strane, jedanaest članica je smanjilo stopu, a najveće smanjenje je zabilježeno u Latviji i Belgiji, 13,5 procentnih bodova i 10,4 procentna boda, respektivno (Grafikon 2.). Koliko je bila visoka stopa u Belgiji ukazuje i činjenica da i pored ogromnog smanjenja stopa *ad valorem* akcize tek je neznatno ispod BiH.

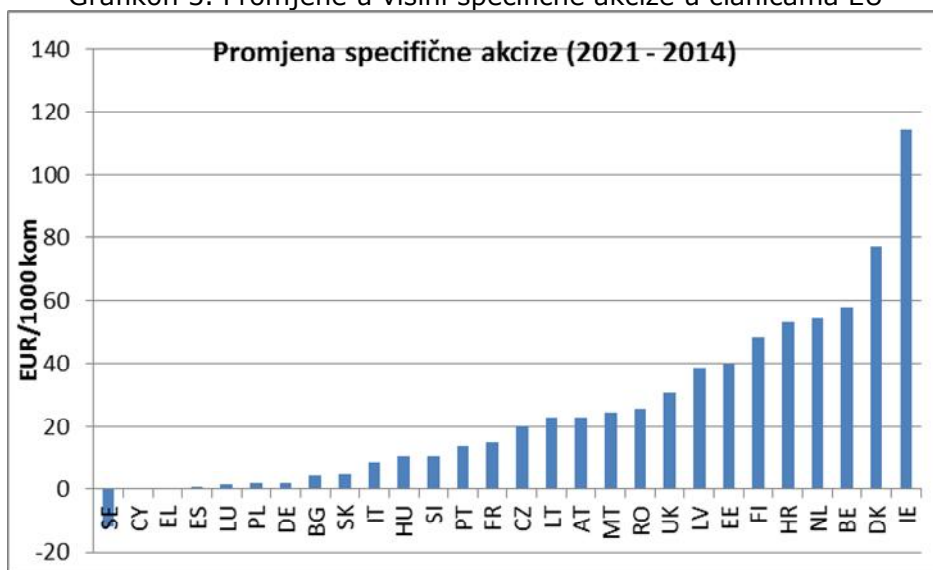
Grafikon 2. Promjene u visini *ad valorem* akcize u članicama EU

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

Napomena: Komparacija *ad valorem* akcize za Hrvatsku je izvršena u odnosu na 2013. godinu.

Grafikon 3. Promjene u visini specifične akcize u članicama EU

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

Za razliku od *ad valorem* akcize skoro sve članice su u periodu usklađivanja politike akciza sa novom politikom EU povećale specifičnu akcizu (Grafikon 3.). Samo je Švedska smanjila stopu, dok dvije članice nisu imale izmjene.

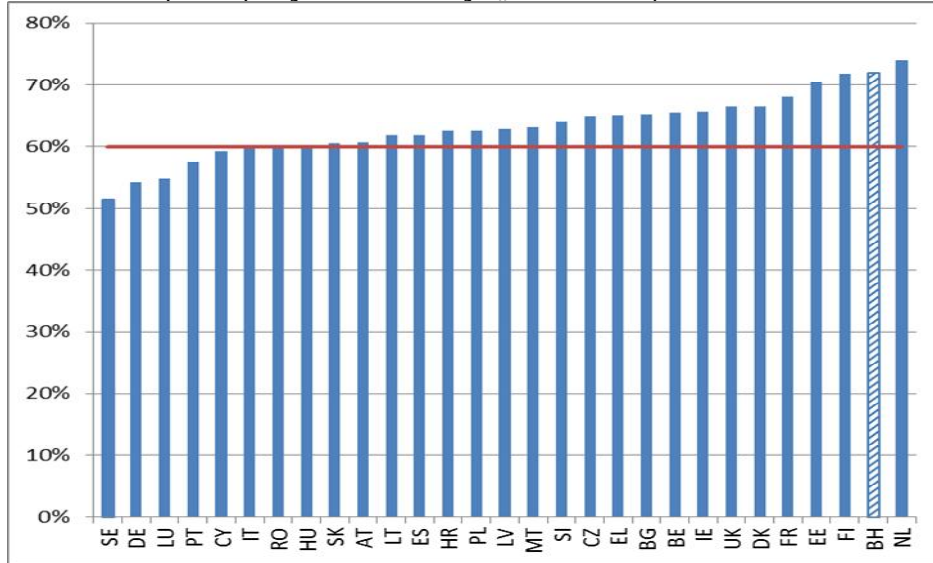
3.2. Stepen ispunjenosti standarda EU

U odnosu na stepen ispunjenosti kriterija "60%", u pogledu opterećenosti prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta (PP MPC) akcizom, ispred BiH je samo Holandija od članica EU, odnosno, udio akciza u PP MPC u BiH je za 12 procentnih poena veći od minimalnog standarda EU (Grafikon 4.). Maksimalna ispunjenost kriterija ukazuje na prebrz tempo harmonizacije akciza sa standardima EU. S obzirom na minimalno akcizno opterećenje od 70% maloprodajne cijene, kao kriterij optimalnosti oporezivanja cigareta kojeg zagovara Svjetska zdravstvena organizacija

(WHO)⁸, osim BiH samo su tri članice taj kriterij ispunile kada se radi o prosječnoj ponderiranoj cijeni cigareta⁹.

S druge strane, četiri članice EU nije ispunilo zadani kriterij, a među njima i neke od starih članica EU-15. Treba imati u vidu da je stalnim variranjem politike oporezivanja, tj. smanjenjem/povećanjem *ad valorem* akcize i specifične akcize, teško održavati zadane standarde, pogotovo jer postoje dvije nepoznanice u vrijeme procjene efekata budućih mjera, a to su odgovor duhanske industrije i odgovor potrošača.

Grafikon 4. Stepenn ispunjenosti kriterija „60%“ u EU/BiH u odnosu na PP MPC

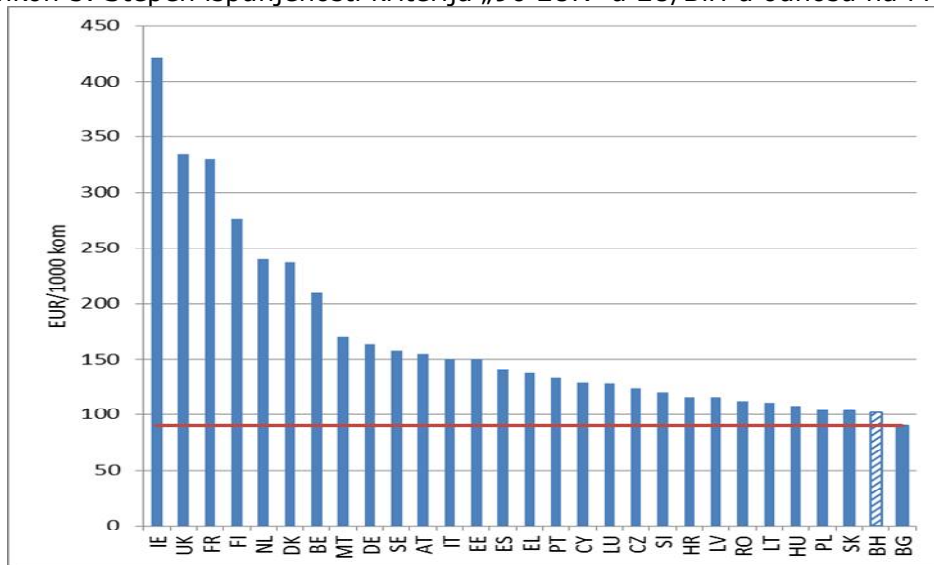
Izvor: Evropska komisija, 1/3/2021; BiH - izračun autora.

Premda bi se ispunjenost kriterija "90 EUR" trebalo posmatrati u odnosu na akcizno opterećenje svih brendova cigareta u prometu zbog opsežnosti statistika najčešće se prati ispunjenost standarda u odnosu na PP MPC. Grafikon 5. pokazuje da iznos akcize u PP MPC u svim članicama EU premašuje 90 EUR/1000 cigareta. BiH je pri dnu liste, na nivou Poljske i Slovačke, dok je udio akciznog opterećenja u Bugarskoj na nivou 90 EUR/1000 kom.

⁸ Više: WHO. (2021). Technical Manual on Tobacco Tax Policy and Administration.

⁹ Može se pretpostaviti da u velikom broju članica skuplje cigarete ispunjavaju ovaj kriterij WHO.

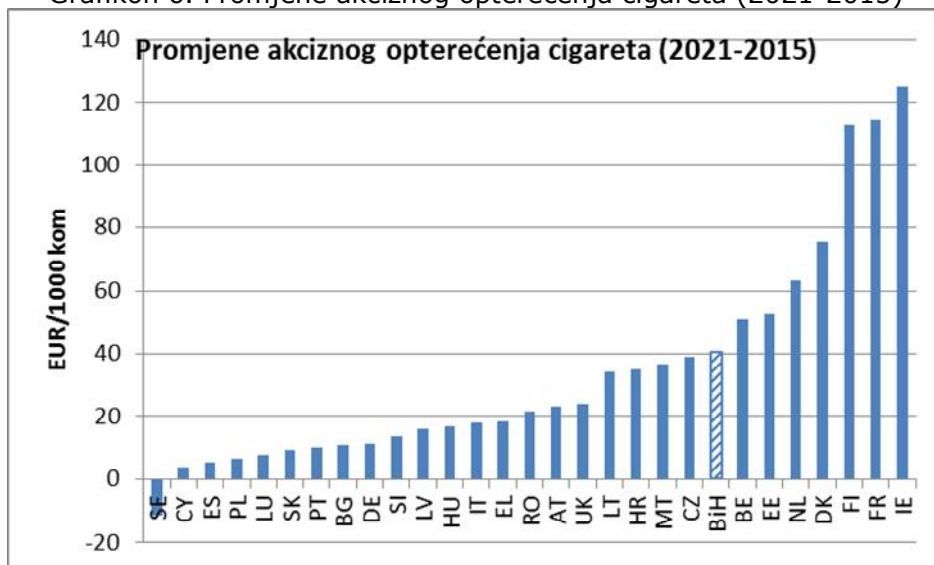
Grafikon 5. Stepen ispunjenosti kriterija „90 EUR“ u EU/BiH u odnosu na PP MPC

Izvor: Evropska komisija, 1/3/2021; BiH - izračun autora.

Stalno variranje unutar strukture stopa akciza (*ad valorem* i specifične) u posljednjih šest¹⁰ godina imalo je za posljedicu rast akciznog opterećenja cigareta. Po rastu akciznog opterećenja PP MPC u nominalnom smislu BiH se nalazi u gornjoj polovici liste (Grafikon 6.).

Grafikon 6. Promjene akciznog opterećenja cigareta (2021-2015)

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

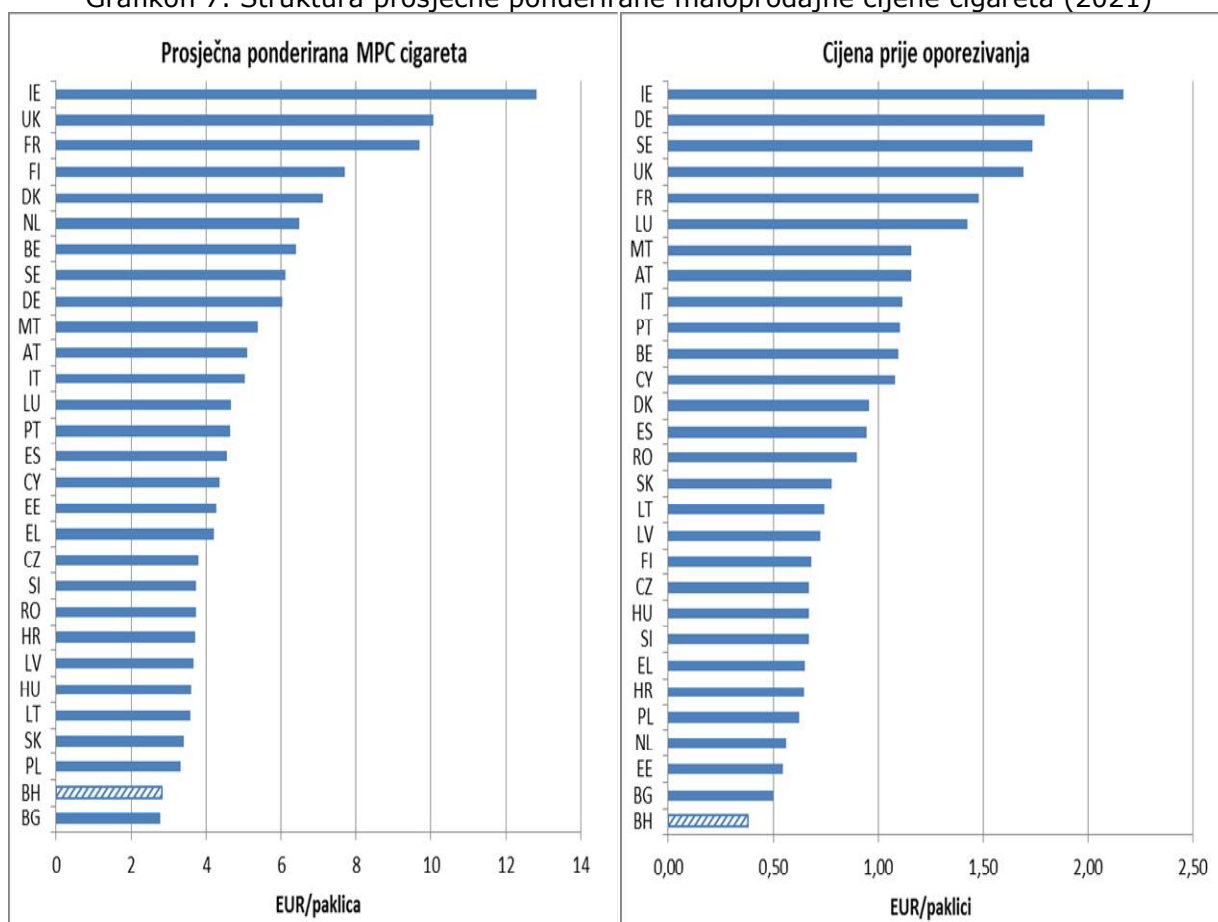
Međutim, u poređenju sa ukupnim akciznim opterećenjem (Grafikon 5.) može se zaključiti da je veliki broj članica već imao visoko akcizno opterećenje i prije promatranog perioda, dok je BiH bila u procesu povećanja akciza do novog minimuma EU. S druge strane, neke zemlje, poput Finske, Francuske i Irske, su posljednjih godina imale ogromno povećanje akciznog opterećenja.

¹⁰ Za analizu je uzet period 2015-2021 kako bi se osigurala uporedivost BiH sa EU, budući da je kategorija prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta u BiH uvela izmjenama Zakona o akcizama u 2014.

3.3. Prosječna ponderirana cijena cigareta

Imajući u vidu velike razlike u akciznom opterećenju (ne)ispunjenost kriterija „60%“ i „EUR 90“ nije dovoljna za donošenje zaključaka o akciznoj politici zemlje. Pregled PP MPC članica EU i poređenje sa BiH pokazuje da je u nominalnom smislu, očekivano, PP MPC BiH na dnu liste zajedno sa novim članicama EU (Grafikon 7, prikaz lijevo). Očekivano, zbog ekonomske razvijenosti zemlje i, posljedično, standarda stanovništva. Međutim, s druge strane, iznenađuju relativni odnosi. Tako je, na primjer, PP MPC cigareta u Sloveniji i Hrvatskoj za oko 30% veća nego u BiH, iako su razlike u neto dohocima mnogo veće. Iz ovoga bi se dalo zaključiti da su cijene cigareta u BiH više nego što bi trebalo biti s obzirom na standard stanovništva. Međutim, za potpuniju analizu potrebno je analizirati i strukturu PP MPC, koju čini cijena prije oporezivanja (engl. *pre-tax price*) i porezi (akciza, PDV). Cijena prije oporezivanja *de facto* predstavlja prihod duhanske kompanije, koji uključuje cijenu koštanja i dobit/maržu.

Grafikon 7. Struktura prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta (2021)

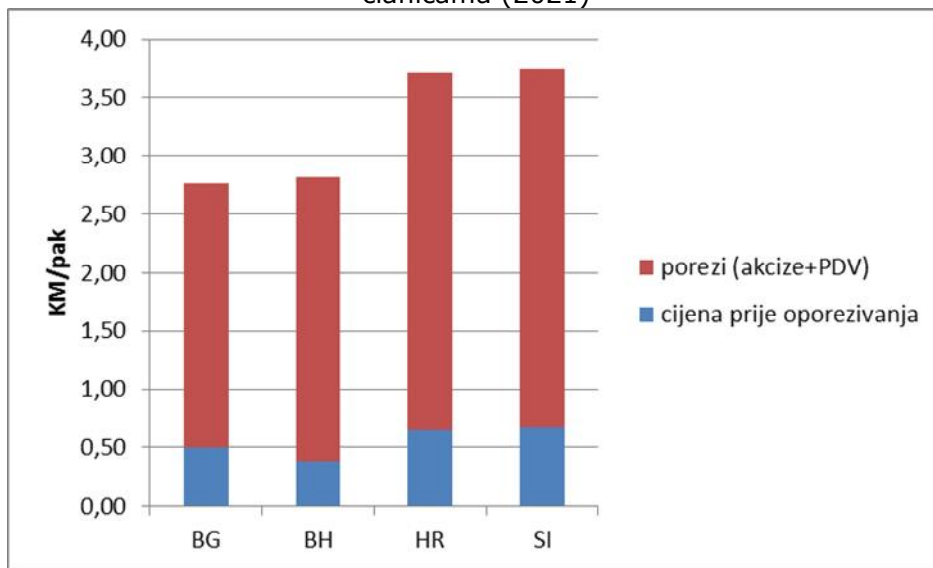

Izvor: Evropska komisija, 1/3/2021; izračun autora.

Analiza visine cijene prije oporezivanja pokazuje da je nominalni iznos cijene prije oporezivanja najniži u BiH (Grafikon 7, prikaz desno). S druge strane, cijena prije oporezivanja u Bugarskoj je viša nego u BiH (Grafikon 8). Budući da BiH uglavnom uvozi¹¹ cigarete to bi ulazna cijena trebala biti barem slična cijenama iz drugih zemalja, jer odražava troškove proizvodnje istih ili sličnih brendova, pogotovo u zemljama koje nemaju vlastitu proizvodnju cigareta, uz dodatne troškove transporta. Očigledno je da se razlika između cijena prije oporezivanja u BiH i spomenutim članicama EU odnosi na manju dobit/maržu koja se ostvaruje na tržištu BiH.

¹¹ Od ukupnog broja cigareta za koje je preuzeta akcizna markica u 2020. godini u BiH 93% čine uvozne cigarete.

Grafikon 8. Struktura prosječne ponderirane maloprodajne cijene cigareta u BiH i odabranim članicama (2021)

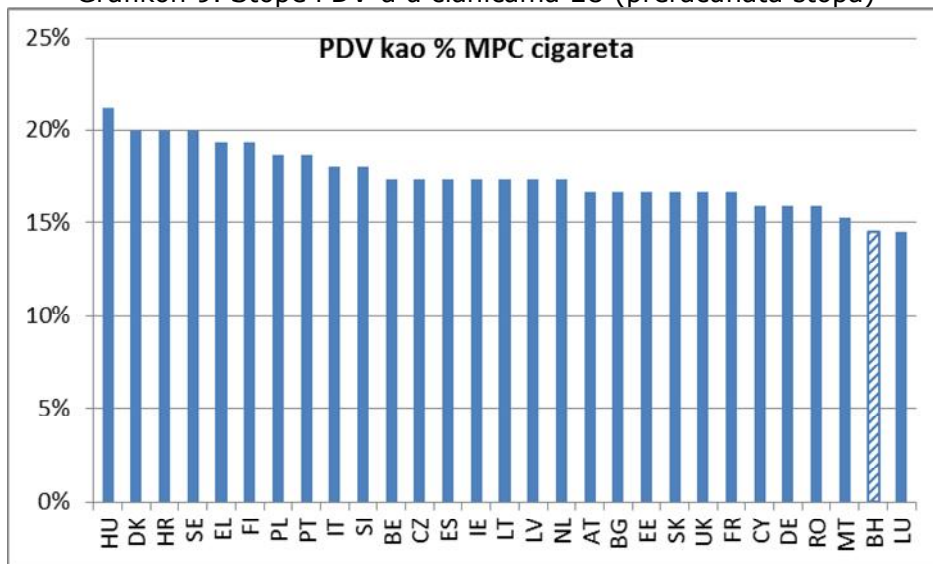

Izvor: Evropska komisija, 1/3/2021; izračun autora.

3.4. Ukupno porezno opterećenje cigareta

Ukupno porezno opterećenje cigareta se sastoji od akcize i PDV-a. Često se prilikom analiziranja i dizajniranja akcizne politike zanemari značaj visine stope PDV-a na ukupno akcizno opterećenje cigareta. Prema pregledu stopa PDV-a u EU najniža stopa PDV-a od 17% se primjenjuje u Luksemburgu¹². Pregled, dat na Grafikonu 9, ukazuje na zaključak da je stopa PDV-a u BiH na nivou najniže stope u EU.

Grafikon 9. Stope PDV-a u članicama EU (preračunata stopa)

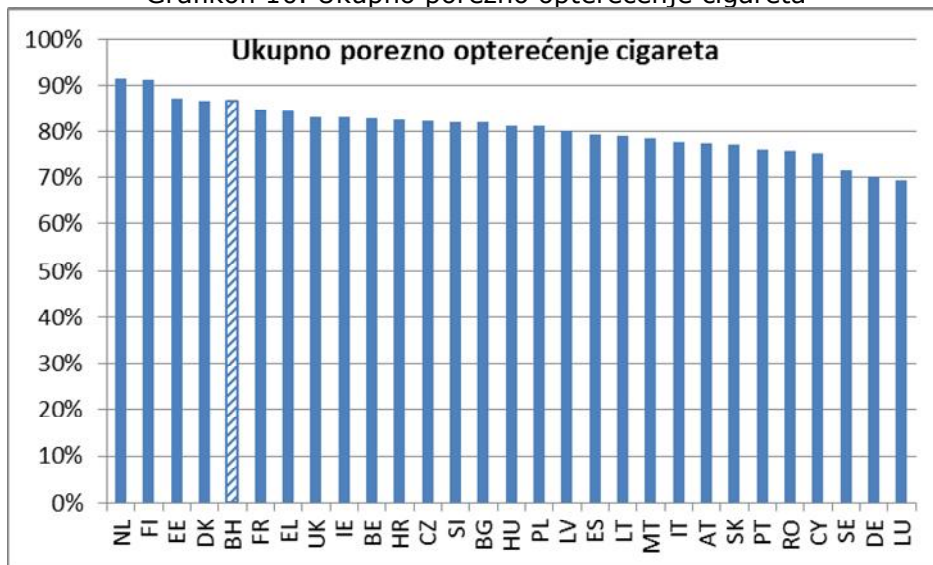

Izvor: Evropska komisija, 1/3/2021; BiH - izračun autora.

Sabiranjem % udjela akciznog opterećenja i opterećenja PDV-om dobija se ukupno porezno opterećenje (Grafikon 10).

¹² Napomena: Pregled stopa PDV-a na Grafikonu 9 se odnosi na preračunatu stopu PDV-a, koja se primjenjuje na osnovicu (tj. maloprodajnu cijenu) koja u sebi uključuje sve poreze, pa i PDV.

Grafikon 10. Ukupno porezno opterećenje cigareta

Izvor: Evropska komisija, 1/3/2021; BiH - izračun autora.

Poredeći poziciju BiH u odnosu na članice EU u pogledu visine akciznog opterećenja cigareta kao % PP MPC (Grafikon 5) i visine ukupnog akciznog opterećenja (Grafikon 10) uočava se da je ispred BiH u pogledu ukupnog poreznog opterećenja četiri članice, tri više nego u slučaju akciznog opterećenja. Može se zaključiti da niska stopa PDV u BiH služi kao korektiv visokog akciznog opterećenja cigareta.

IV TRENDVI NA TRŽIŠTU CIGARETA U EU

Rast maloprodajnih cijena cigareta, kao posljedica harmonizacije stopa akciza sa rastućom minimalnom akcizom u EU, očekivano je rezultirao padom potrošnje cigareta. S druge strane, zbog neelastičnosti potrošnje cigareta očekivao se rast prihoda od akciza.

4.1. Količina cigareta u prometu

Proces usklađivanja akcizne politike članica sa minimalnim standardima EU imao je različitu dinamiku i različit tempo ovisno o tome da li se radi o starim članicama (EU-15) ili novim članicama koje su pristupile EU nakon 2003. godine. Stare članice su već oporezovale cigarete visokim stopama akcize, daleko iznad minimalnih. S druge strane, nove članice su se suočile sa potrebom naglog povećanja stopa akciza da bi dostigle nivo akciznog opterećenja koji je bio određen u predpristupnim pregovorima, a potom su morale dostići minimalne standarde u tranzicijskom periodu, propisanim ugovorom o pristupanju EU.

Analiza trendova na tržištu cigareta u EU urađena je na dva načina. Prvo je uzet cijeli period 2002-2019¹³ iz razloga što obuhvata sve relevantne momente vezane za akciznu politiku EU: efekte povećanja minimalne akcize EU, prvo na EUR 64¹⁴, a, potom, na EUR 90¹⁵, pripreme za ulazak novih članica u EU, te tranzicijski period za harmonizaciju nacionalnih akciznih politika sa prvim minimumom (EUR 64), a potom i sa drugim minimumom (EUR 90), budući da je određenom broju članica odobren tranzicijski period za harmonizaciju do 2017/2018. Druga analiza je urađena na kraćem periodu 2008-2019. Navedeni pristup je bio nužan iz dva razloga. Period korespondira

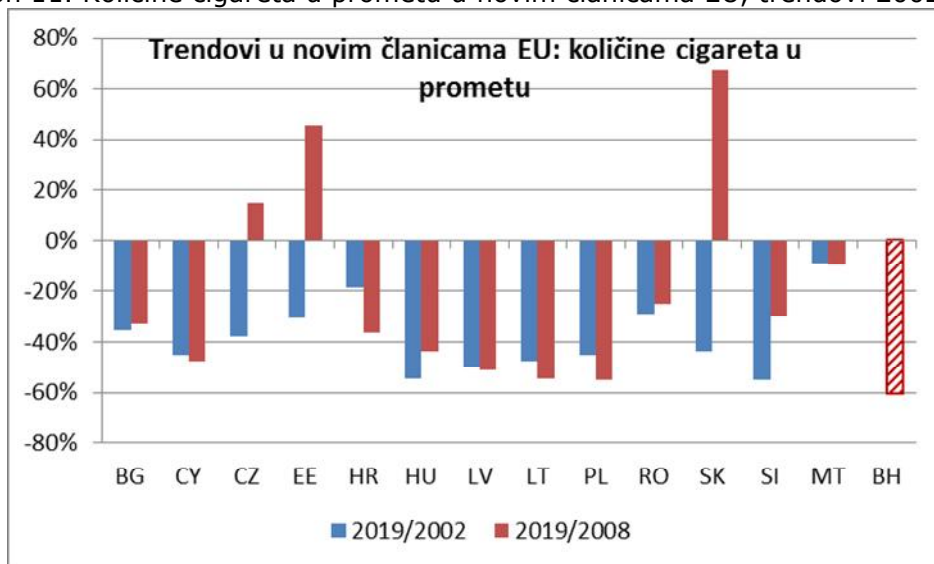
¹³ Posljednji dostupni podaci su za 2019. Izvor: Evropska komisija, avgust 2020.

¹⁴ Početkom 2002. minimalna akciza u EU je povećana sa EUR 60 na EUR 64 s početkom primjene 1/7/2006.

¹⁵ Novi minimum usvojen 2011. godine, s početkom primjene 1/1/2014.

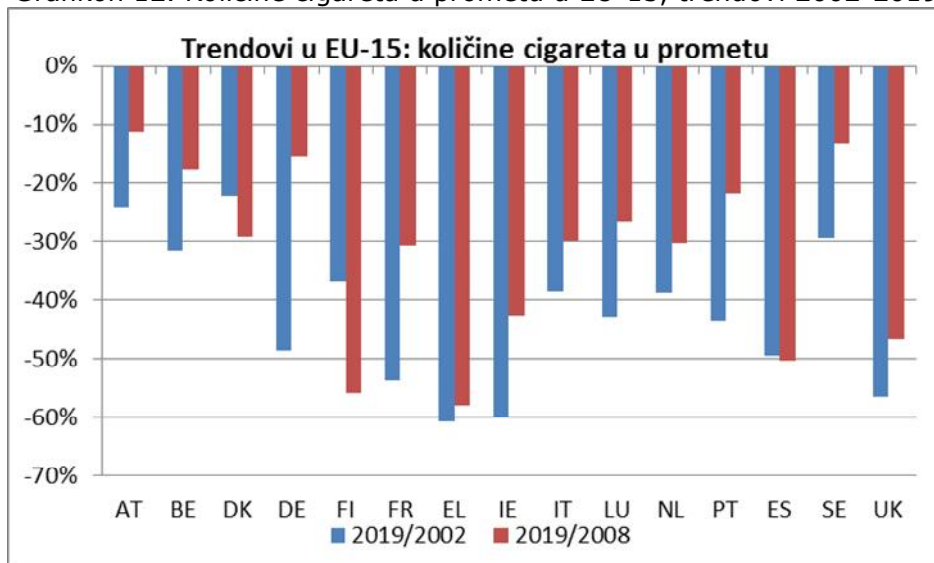
periodu za koji su dostupni podaci o naplati prihoda od akciza, što omogućava analizu utjecaja kretanja količina cigareta u prometu na naplatu prihoda. Drugi razlog je što kraći period ukazuje na dinamiku na tržištu cigareta u članicama EU, što ne omogućava poređenje količina samo u početnoj i posljednjoj godini serije podataka 2002-2019.

Grafikon 11. Količine cigareta u prometu u novim članicama EU, trendovi 2002-2019¹⁶

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

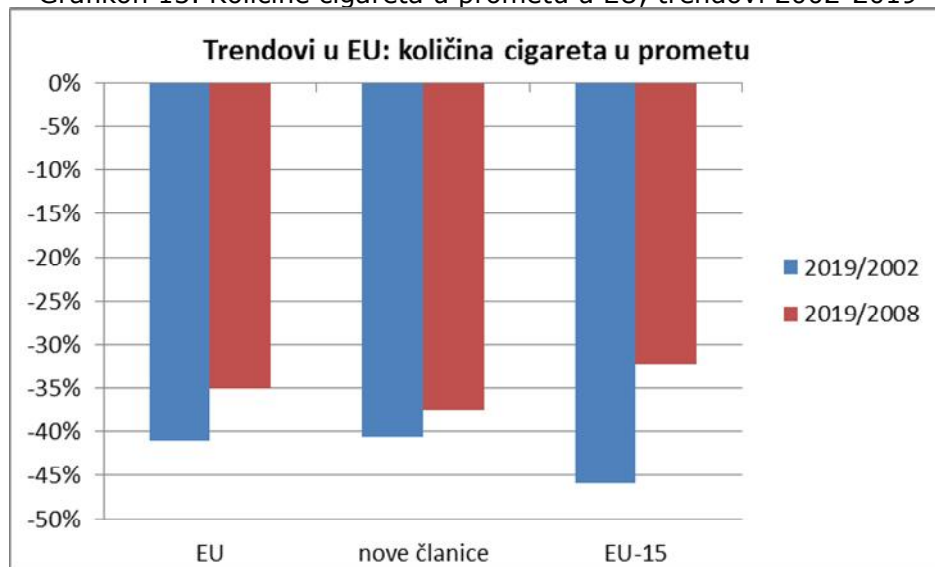
Grafikon 12. Količine cigareta u prometu u EU-15, trendovi 2002-2019

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

¹⁶ Zbog nedostatka podataka za Rumuniju je uzeta kao bazična godina 2005, a za Češku i Slovačku 2007, godina u kojoj je ostvaren historijski maksimum.

Grafikon 13. Količine cigareta u prometu u EU, trendovi 2002-2019

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

Iz komparacija količina cigareta u prometu u 2019. sa količinama u prometu u 2002. i 2008. (Grafikoni 11 - 13) može se zaključiti sljedeće:

- Na nivou EU ukupna količina cigareta u prometu u 2019. u odnosu na 2002. manja je za 41,1% (Grafikon 13). Situacija se u posljednjih desetak godina popravila, ali je pad legalno prodanih cigareta u 2019. u odnosu na 2008. 35%. Postavlja se pitanje koliko su visoke akcize odvratile konzumente od pušenja, koliko se potrošača snabdijeva legalnim unosom iz trećih zemalja, a koliko na crnom tržištu Unije. Posljednjim mjerama, donesenim u 2020.g., EU nastoji smanjiti legalni unos cigareta iz trećih zemalja;
- Pad potrošnje cigareta u starim članicama je veći nego u novim članicama (Grafikon 13), maksimalno do 61%, i pored činjenice da je tempo povećanja akciza bio sporiji. Iako je većina starih članica već primjenjivala visoke stope akcize ipak iznenađuje veliki pad potrošnje, čak i u posljednjoj dekadi, jer potrošači u tim članicama imaju daleko veće dohotke;
- Kod nekih starih članica EU (npr. Grčka) pad potrošnje cigareta je velik zbog rasta crnog tržišta. Slično je i u ostalim južnim članicama (Grafikon 12). U posljednjoj dekadi došlo je do rasta količina cigareta u prometu, koje je usporilo negativne trendove, osim u dvije članice u kojima je evidentirano pogoršanje (Finska i Španija);
- Jedan od razloga velikog pada potrošnje cigareta u starim članicama (Grafikon 12) je ulazak istočnih članica u EU, koji je pojačao unos cigareta iz istočnih zemalja (npr. Poljske) u stare članice koje s njima graniče (npr. Njemačke) povećavajući dubioze u prodajama u starim članicama. Međutim, primjetno je poboljšanje u posljednjoj dekadi, koje se može povezati sa dostizanjem minimalne akcize EU u novim članicama i, posljedično, rastom maloprodajnih cijena, što je demotiviralo prekograničnu prodaju cigareta iz tih zemalja u starim članicama;
- U četiri nove članice zabilježeno je pogoršanje situacije u posljednjoj dekadi (Grafikon 11), što se može povezati sa potrebom dostizanja minimalne akcize EU, ali i smanjenjem legalne potrošnje zbog masovnog odliva radnosposobnog stanovništva nakon otvaranja internih granica zapadnih članica za radnike iz istočnih zemalja. S druge strane, u tri članice je zabilježen rast količina cigareta u posljednjoj dekadi (Grafikon 11), što je

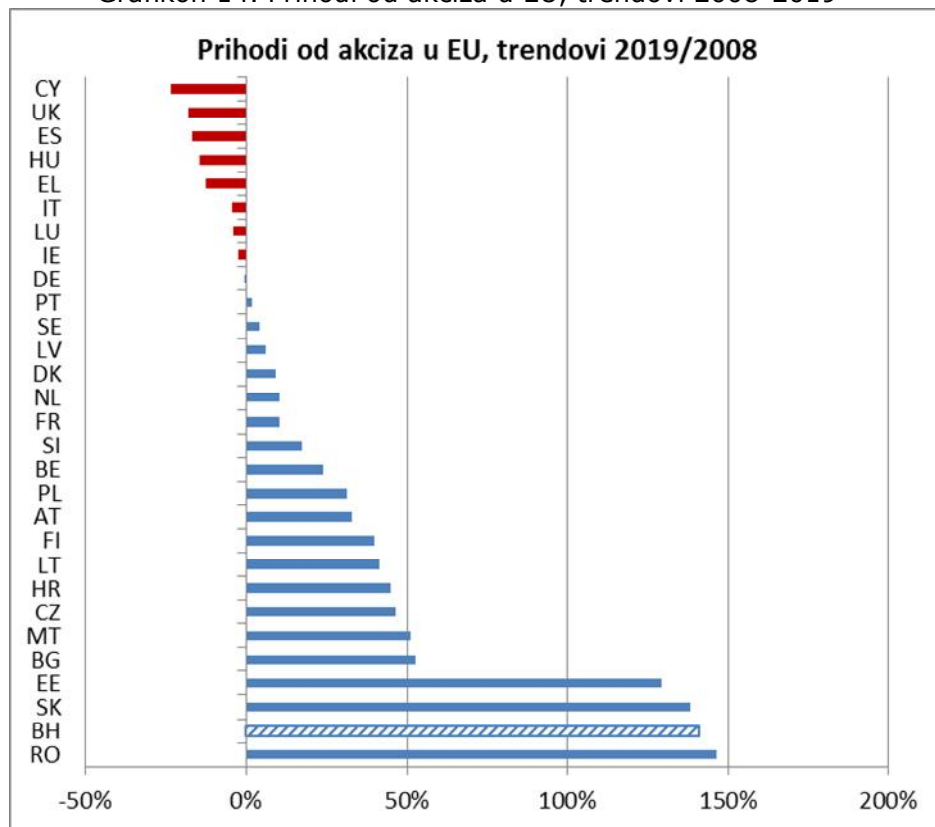
povezano sa osnovicom (2008). Naime, u sve tri zemlje u 2008. ostvaren je historijski minimum u pogledu količine cigareta u prometu;

- Bez obzira na brzi tempo harmonizacije stopa akciza sa minimalnim standardima EU pad potrošnje cigareta u novim članicama se kretao između 30% i 55%. No, poređenje sa godinama pred potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju vjerovatno bi pokazalo daleko veći pad, dok je odobravanje tranzicijskog perioda od 6 do 7 godina nakon usvajanja Direktive 2011 ublažilo pad potrošnje cigareta;
- Pad potrošnje cigareta u BiH je veći nego kod novih članica zbog kraćeg perioda harmonizacije (2009-2019), ali, s druge strane, ne predstavlja izuzetak imajući u vidu da serija podataka za nove članice ne obuhvata početnu godinu harmonizacije akciza sa standardima EU¹⁷.

4.2. Naplaćeni prihodi od akciza

Za analizu trendova na tržištu cigareta u EU uzet je period 2008-2019¹⁸, što omogućava komparaciju sa BiH.

Grafikon 14. Prihodi od akciza u EU, trendovi 2008-2019¹⁹

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

Osam članica je ubralo manje akciza u 2019. godini u odnosu na 2008. godinu, a među njima je šest starih članica sa visokim stopama akcize i dvije nove članice (Grafikon 14). Ostale članice su

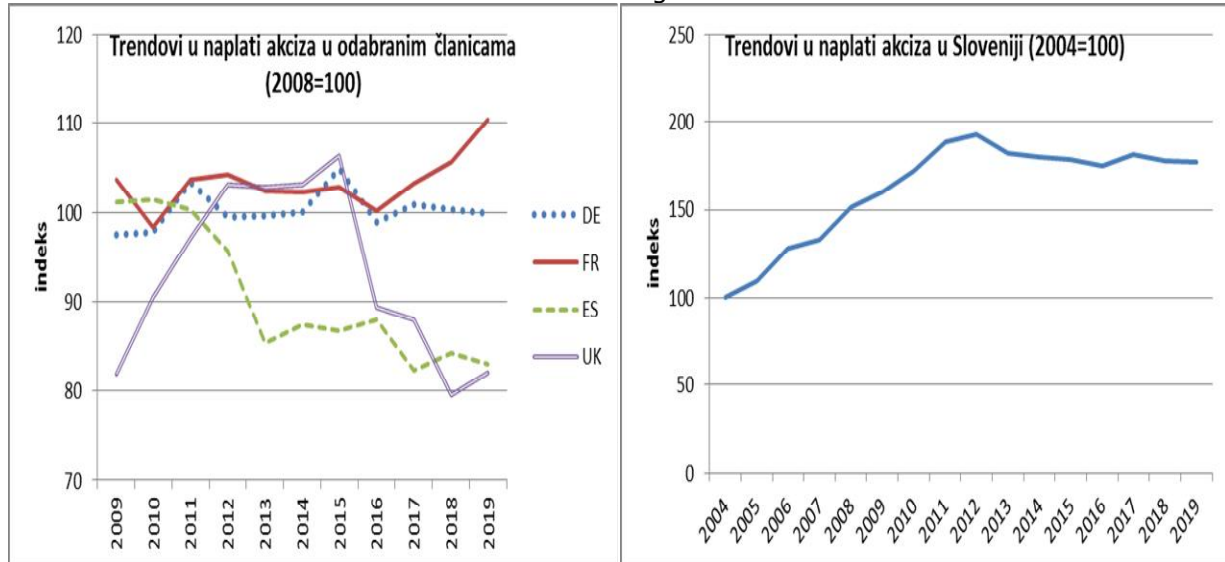
¹⁷ Prvo, nisu dostupni podaci za ranije godine. Drugo, početak harmonizacije individualan je za svaku novu članicu, jer ovisi o početku pregovora za pristupanje EU i dinamici obaveza koje su buduće članice morale ispuniti prije ulaska u EU.

¹⁸ Posljednji dostupni podaci. Izvor: Evropska komisija, avgust 2020.

¹⁹ Period analize za Hrvatsku je 2013-2019.

povećale prihode, a maksimalan rast je zabilježen u Rumuniji. Rast prihoda od akcize u BiH je odmah iza Rumunije zbog brzog tempa harmonizacije. Navedeni period analize u cijelosti pokriva period harmonizacije akciza u BiH do nivoa EUR 90, dok u članicama uglavnom pokriva harmonizaciju akciza od nivoa EUR 64 do nivoa EUR 90, pa su, očekivano, i efekti u vidu prihoda u BiH veći.

Grafikon 15. Prihodi od akciza na cigarete u odabranim članicama

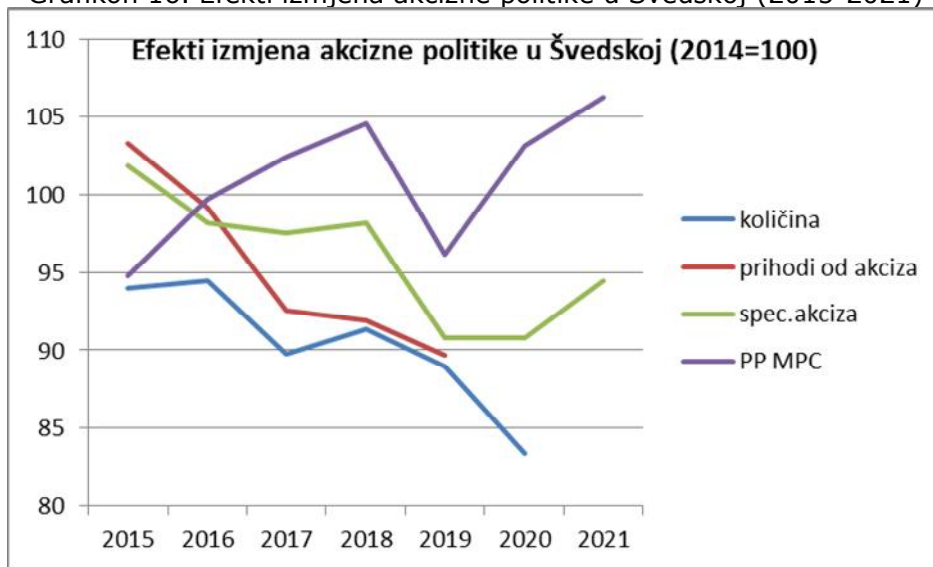
Izvor: Evropska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

Detaljna analiza naplate prihoda u većini članica EU u posljednjih nekoliko godina pokazuje stagnaciju naplate, kao da je dostignut maksimum koji je bilo moguće postići. Na Grafikonu 15 (lijevo) prikazano je kretanje naplate prihoda od akciza u četiri velike članice EU-28, čiji prihodi od akciza čine polovinu ukupno naplaćenih akciza na duhanske prerađevine u EU u 2019. Oscilacije u naplati akciza u Njemačkoj su neznatne tokom posmatranog perioda, a posljednjih nekoliko godina su na nivou iz 2008. U Španiji je prisutan oštar silazni trend u naplati, dok naplata akciza u V. Britaniji snažno oscilira sa velikim padom od 2016. U Francuskoj je naplata prihoda od akciza do 2016. bilježila rast maksimalno do 5%, da bi u posljednje dvije godine bio zabilježen rast do 10%, u odnosu na 2008.

Slovenija (Grafikon 15, desno) je zanimljiva zbog činjenice da se radi o zemlji koja je historijski bliska BiH, a koja je, kao nova članica EU, imala sličan proces harmonizacije akciza sa standardima EU. S obzirom na činjenicu da nisu na raspolaganju podaci o naplati akciza prije ulaska u EU analiza trendova u naplati akciza na cigarete odnosi se na period 2004-2019. Slovenija je dostigla minimum od EUR 64 2008. godine, a minimum od EUR 90 2012. godine. Evidentan je pad prihoda u 2013., te stagnacija u naplati koja traje šest godina.

Zanimljiv je slučaj Švedske koja godinama smanjuje specifičnu akcizu na cigareta u cilju konsolidacije tržišta cigareta i naplaćenih prihoda od akciza (Grafikon 16). Primjer Švedske je korisno analizirati i zbog inicijativa koje se javljaju u BiH koje zagovaraju smanjenje akciza na cigarete.

Grafikon 16. Efekti izmjena akcizne politike u Švedskoj (2015-2021)

Izvor: Evropska komisija, baza podataka; prikaz i izračun autora

Primjećuje se da je smanjivanje specifične akcize išlo postepeno, da bi najveća korekcija stopa na niže bila u 2019. U cijelom periodu *ad valorem* akciza je bila na istom nivou od 1%. Na Grafikonu 16 može se uočiti kako je nakon prvog smanjenja specifične akcize došlo do rasta maloprodajnih cijena (PP MPC), iako bi tržišna logika nalagala smanjenje cijena zbog smanjenog akciznog opterećenja (+ pripadajući PDV). Rast cijena je proizveo pad potrošnje cigareta, a kumulativni efekat niže specifične akcize i manjih količina u prometu je pad naplaćenih prihoda od akciza²⁰. Pad prometa je primorao duhanske kompanije da smanje maloprodajne cijene, što se desilo 2019, ali je pad cijena manji nego što je bio pad poreznog opterećenja. Povećanje specifične akcize od 2021. imalo je za posljedicu rast cijena, ali u većoj mjeri nego što je rast poreznog opterećenja.

Analiza efekata akcizne politike u Švedskoj potvrđuje istraživanja o pravcima efekata izmjene indirektnih poreza. U slučaju smanjenja indirektnih poreza ponašanje ekonomskih operatora (kompanija, trgovaca) je nepredvidivo. Uglavnom, i ukoliko dođe do smanjenja maloprodajnih cijena, ono nije u onoj mjeri u kojoj je smanjenje poreznog opterećenja. S druge strane, povećanje indirektnih poreza (PDV, akcize) najčešće se prevlađuje na kupce preko većih maloprodajnih cijena, pri čemu povećanje cijena često ide iznad povećanja poreznog opterećenja.

Višegodišnje "podešavanje" akcizne politike u Švedskoj, u uvjetima neizvjesne reakcije duhanskih kompanija, nije proizvelo željeni efekat u smislu većih prihoda od akciza, te upućuje na zaključak da su iscrpljene mogućnosti za povećanje prihoda. Trendovi u navedenim velikim članicama (uključujući i Italiju) i ostalim članicama EU-15 determiniraju trendove na nivou EU. EU je u periodu od dvanaest godina (2008-2019) ostvarila skromni rast prihoda od akciza na cigarete od 4,2%. U 2018. naplaćeni prihodi od akciza u EU su bili manji za 0,3% nego u 2017, dok je u 2019. ostvaren rast od 2,7% u odnosu na 2018. Nameće se zaključak da je okončana era visokih stopa rasta prihoda od akciza na cigareta, te da je u okvirima tekuće akcizne politike EU dostignut maksimalno moguć nivo prihoda od akciza.

²⁰ Podaci o količinama cigareta u prometu i prihodima od akciza raspoloživi su samo zaključno sa 2019. godinom.

Robna razmjena za period januar - juni 2021. godine

(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik - makroekonomista)

Analiza robne razmjene Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: BiH) sa drugim zemljama za period januar - juni 2021. godine (u daljem tekstu: I-VI 2021) predstavlja nastavak analiza objavljenih u prethodnim brojevima biltena Odjeljenja. Analizom su predstavljena kretanja u ukupnoj vanjskotrgovinskoj razmjeni, kretanja u razmjeni prema glavnim vanjskotrgovinskim regionima (EU²¹, CEFTA²², EFTA²³, azijske zemlje u razvoju), te kretanja u razmjeni prema glavnim vrstama proizvoda. Poređenje prvog polugodišta tekuće godine sa istim periodom prethodne godine ukazuje na značajan rast vanjskotrgovinske razmjene u tekućoj godini što nije realna slika s obzirom na šok u prvom polugodištu 2020. godine prouzrokovan pojavom pandemije koronavirusa, te mjerama koje su uvedene u borbi protiv širenja virusa. Iz tog razloga, analizom je prikazano i kretanje uvoza i izvoza u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na prvo polugodište 2019. godine, prije krize Covid-19 i pandemijskih barijera koje su ograničavale slobodno kretanje robe.

1. Kretanja u ukupnoj vanjskotrgovinskoj razmjeni

U prvih šest mjeseci 2021. godine, BiH je zabilježila rast obima vanjskotrgovinske razmjene. Izvoz je veći za 31,1 %, dok je uvoz veći za 19,8 % u odnosu na prvih šest mjeseci prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 67,5 % i veća je za 5,8 p.p. u odnosu na isti period prethodne godine.

Ukoliko uporedimo prvo polugodište tekuće godine sa prvim polugodištem 2019. godine, odnosno periodom prije krize Covid-19, BiH je takođe zabilježila rast obima vanjskotrgovinske razmjene. Izvoz je veći za 11,3%, dok se uvoz zadržao na približnom nivou, tačnije manji je za 1,8%. Pokrivenost uvoza izvozom veća je za 7,9 p.p.

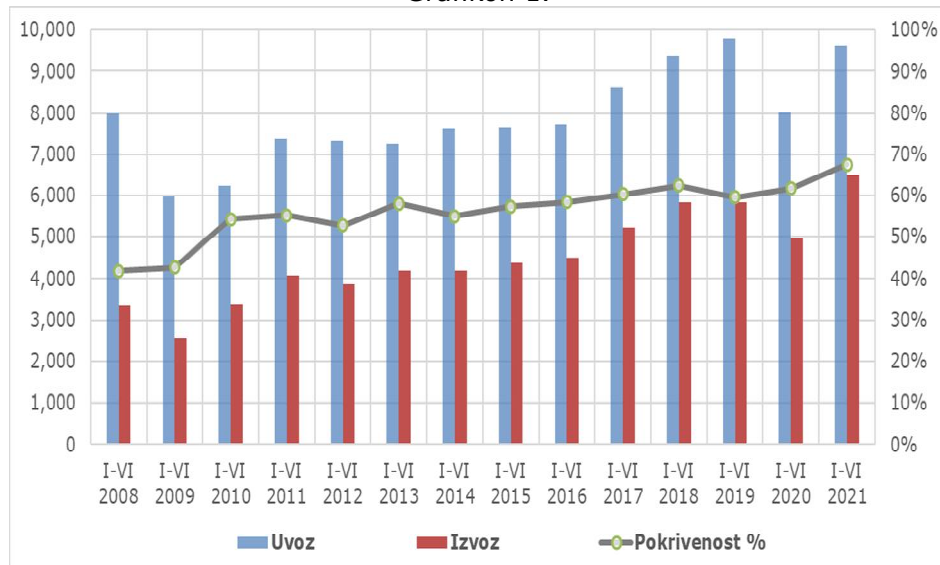
Grafikonom 1. predstavljeno je kretanja robne razmjene BiH sa inostranstvom za prvih šest mjeseci u periodu 2008-2021. godina. Prikazane su vrijednosti uvoza i izvoza u milionima KM (lijeva vertikalna skala), te procentualne vrijednosti pokrivenosti uvoza izvozom (desna vertikalna skala) za posmatrani period.

²¹ Evropska unija

²² Central European Free Trade Agreement (CEFTA) - Ugovor o slobodnoj trgovini zemalja centralne Evrope (Albanija, BiH, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Moldavija, Srbija i UNMIK/Kosovo)

²³ Evropsko udruženje slobodne trgovine koje ujedinjuje tržišta Švicarske, Norveške, Islanda i Lihtenštajna

Grafikon 1.

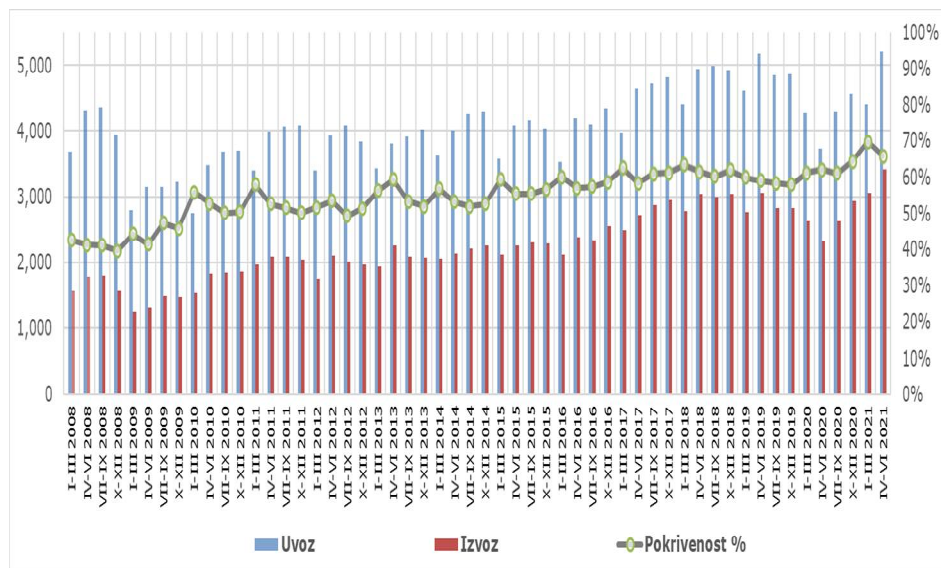

Izvor: Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

Istorijski posmatrano kroz podatke prikazane u grafički predstavljenoj vremenskoj seriji, najveći pad vanjskotrgovinske razmjene zabilježen je usljed stanja šoka, u prvom polugodištu 2009. godine a pod uticajem svjetske ekonomske krize, kao i prvom polugodištu 2020. godine, a pod uticajem krize Covid-19. U polugodištima u kojima nije bilo stanja šoka, zabilježen je kontinuirani rast u vanjskotrgovinskoj razmjeni zemlje. Grafikon prikazuje značajan oporavak i povećanje obima vanjskotrgovinske razmjene u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na isti period prethodne godine. Takođe zabilježeno je povećanje obima robne razmjene zemlje sa inostranstvom u odnosu na prvo polugodište 2019. godine. Pokrivenost uvoza izvozom najveća je na polugodišnjem nivou u posmatranom vremenskom periodu. Vanjskotrgovinski deficit je za 1,7% veći u odnosu na isti period prethodne godine. Međutim, posmatrajući prvih šest mjeseci prošle godine, smanjenje vanjskotrgovinskog deficita na koje je uticalo smanjenje uvoza, ne može se okarakterisati kao pozitivno zbog vanrednih okolnosti, odnosno opadanja cjelokupne vanjskotrgovinske aktivnosti. U odnosu na period prije krize Covid-19, odnosno u poređenju sa prvim polugodištem 2019. godine, vanjskotrgovinski deficit u prvom polugodištu tekuće godine manji je za 21,0%, na šta je uticalo povećanje izvoza.

Grafikonom 2. prikazano je kvartalno kretanje uvoza i izvoza, te pokrivenost uvoza izvozom u periodu od prvog kvartala 2008. godine do drugog kvartala 2021. godine (od I-III 2008 do IV-VI 2021). Kvartalno kretanje prikazuje sezonske oscilacije vidljive na početku svake godine, te najnižu robnu razmjenu BiH sa inostranstvom u prvim kvartalima. Pod uticajem restriktivnih mjera uvedenih u borbi protiv pandemije virusa korona u 2020. godini, u toj godini robna razmjena BiH sa inostranstvom najmanja je u drugom kvartalu, odnosno u periodu primjene najrigoroznijih mjera u borbi protiv pandemije. Kretanje robne razmjene u prvom i drugom kvartalu 2021. godine pruža informaciju o oporavku ekonomije zemlje.

Grafikon 2.

Izvor: Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

U posmatranom vremenskom periodu, pokrivenost uvoza izvozom najveća je u prvom kvartalu tekuće godine, dok su uvoz i izvoz najveći u drugom kvartalu tekuće godine. Uvoz u drugom kvartalu je veći za 18,4%, dok je izvoz veći za 11,7% u odnosu na prvi kvartal tekuće godine.

Poredeći podatke za prvi kvartal tekuće godine sa istim periodom prethodne godine uvoz je veći za 2,7%, dok je izvoz veći za 16,6%. Rast uvoza nije značajno veći jer je početak krize Covid-19 u BiH zabilježen krajem prvog kvartala, tačnije u martu 2020. godine, te mjere nisu imale značajan uticaj na prvi kvartal. Međutim, poređenjem podataka za drugi kvartal tekuće godine sa podacima iz drugog kvartala prethodne godine kada su mjere u borbi protiv širenja virusa korona bile najrigoroznije, zabilježen je značajan rast uvoza za 39,6%, te rast izvoza za 47,5%.

Podaci za prvi kvartal tekuće godine u poređenju sa podacima iz istog perioda 2019. godine prikazuju smanjenje uvoza za 4,6%, te povećanje izvoza za 10,6%. U drugom kvartalu tekuće godine, a u poređenju sa drugim kvartalom 2019. godine zabilježeno je blago povećanje uvoza za 0,8%, kao i povećanje izvoza za 11,9%.

U tabeli 1. prikazan je procenat povećanja/smanjenja vanjskotrgovinske razmjene na mjesečnom nivou za prvih šest mjeseci 2021. godine u odnosu na isti period 2020. godine.

Tabela 1.

	jan 2021 / jan 2020	feb 2021 / feb 2020	mar 2021 / mar 2020	apr 2021 / apr 2020	maj 2021 / maj 2020	jun 2021 / jun 2020	I-VI 2021 / I-VI 2020
Izvoz	3.0	11.3	36.2	59.9	43.1	41.5	31.1
Uvoz	-5.7	-6.8	19.7	49.9	42.5	28.9	19.8
Obim	-2.1	-0.1	25.7	53.7	42.7	33.8	24.1
Pokrivenost	9.2	19.4	13.8	6.7	0.4	9.8	9.4
Deficit	-25.2	-32.7	-2.4	33.9	41.5	7.7	1.7

Izvor: Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

Iz tabele je vidljivo povećanje izvoza na mjesečnom nivou, posebno u periodu mart-juni kada su globalne i nacionalne mjere suzbijanja virusa bile najrigoroznije. Uvoz je u periodu januar-februar tekuće godine manji u odnosu na isti period prošle godine, odnosno u odnosu na period prije uvođenja mjera. Posmatrajući podatke na mjesečnom nivou, u periodu mart-juni tekuće godine

uvoz je značajno veći u odnosu na isti period prethodne godine. Podaci daju jasnu sliku da su mjere u borbi protiv pandemije koje su uvedene u martu 2020. godine i koje su trajale do juna iste godine dovele do značajnog pada ukupnog izvoza i uvoza.

U tabeli 2. prikazan je procenat povećanja/smanjenja vanjskotrgovinske razmjene na mjesečnom nivou za prvih šest mjeseci 2021. godine u odnosu na isti period 2019. godine.

Tabela 2.

	jan 2021 / jan 2019	feb 2021 / feb 2019	mar 2021 / mar 2019	apr 2021 / apr 2019	maj 2021 / maj 2019	jun 2021 / jun 2019	I-VI 2021 / I-VI 2019
Izvoz	3.0	11.0	16.8	7.6	2.5	26.2	11.3
Uvoz	-9.8	-5.7	0.1	-3.0	-6.8	13.5	-1.8
Obim	-4.7	0.6	6.1	1.0	-3.4	18.4	3.1
Pokrivenost	14.2	17.7	16.7	10.9	10.0	11.2	13.3
Deficit	-34.9	-30.5	-21.0	-18.2	-19.1	-7.1	-21.0

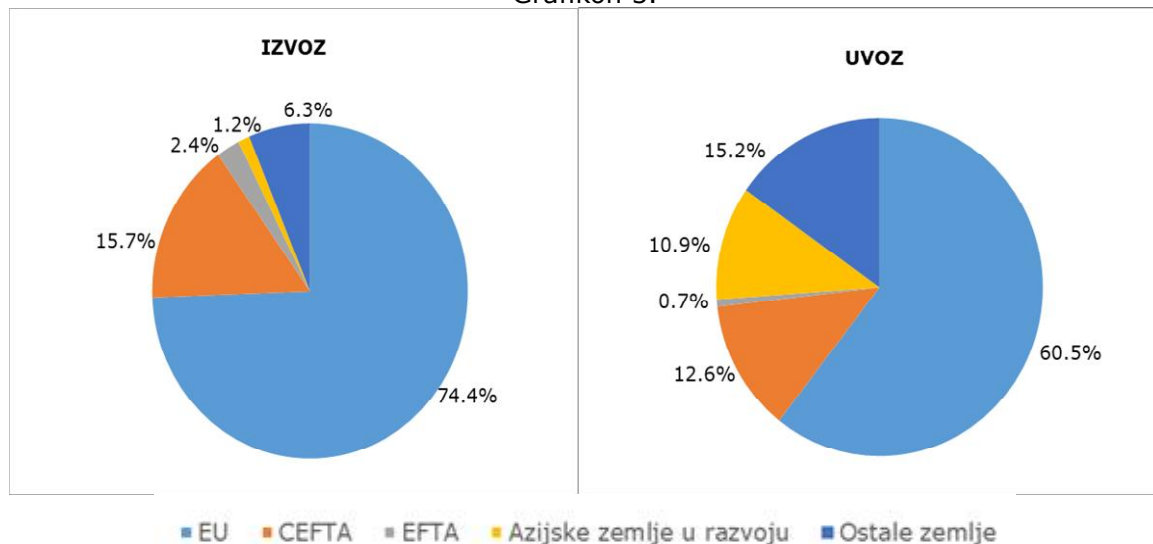
Izvor: Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

Tabela prikazuje povećanje izvoza na mjesečnom nivou u prvih šest mjeseci tekuće godine u odnosu na prvih šest mjeseci 2019. godine. Što se tiče uvoza, u januaru, februaru, aprilu i maju tekuće godine isti je manji u odnosu na iste mjeseci 2019. godine, dok je u junu zabilježen značajan rast uvoza u odnosu na isti mjesec 2019. godine. Prikazani podaci daju sliku o ukupnom napretku vanjske trgovine zemlje u odnosu na period prije krize Covid-19, te oporavku u odnosu na period za vrijeme krize.

2. Vanjskotrgovinska razmjena BiH prema glavnim regionima za period I-VI 2021. godine

Grafikonom 3 prikazan je procenat učešća glavnih regiona u vanjskotrgovinskoj razmjeni sa BiH u prvih šest mjeseci 2021. godine.

Grafikon 3.

Izvor: Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

EU kao glavni partner BiH u vanjskotrgovinskoj razmjeni, u prvih šest mjeseci 2021. godine učestvuje sa 74,4% izvoza i 60,5% uvoza. Izvoz u zemlje EU u posmatranom periodu veći je za 33,3%, dok je uvoz veći za 19,8% u odnosu na isti period prethodne godine. Pokrivenost uvoza

izvozom iznosi 83,0%, što je za 8,4 p.p. veće u odnosu na isti period 2020. godine. U poređenju sa prvim polugodištem 2019. godine izvoz u zemlje EU veći je za 11,0%, uvoz je manji za 4,3%, dok je pokrivenost uvoza izvozom veća za 11,4 p.p. u prvom polugodištu tekuće godine.

Zemlje članice CEFTA u vanjskotrgovinskoj razmjeni sa BiH u prvih šest mjeseci tekuće godine učestvuju sa 15,7% izvoza i 12,6% uvoza. Izvoz je veći za 31,0%, dok je uvoz veći za 21,6% u odnosu na isti period prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 83,6 %, što je za 6,0 p.p. veće u odnosu na isti period 2020. godine. U poređenju sa prvim polugodištem 2019. godine izvoz u zemlje CEFTA regiona veći je za 11,5%, uvoz je veći za 6,9%, dok je pokrivenost uvoza izvozom veća za 3,5 p.p. u prvom polugodištu tekuće godine.

Zemlje članice EFTA u vanjskotrgovinskoj razmjeni sa BiH u prvih šest mjeseci tekuće godine učestvuju sa 2,4% izvoza i 0,7% uvoza. Izvoz je veći za 11,8%, dok je uvoz veći za 9,6% u odnosu na isti period prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 219,6%, što je za 4,2 p.p. veće u odnosu na isti period 2020. godine. U poređenju sa prvim polugodištem 2019. godine izvoz u zemlje EFTA regiona veći je za 14,2%, uvoz je manji za 7,9%, dok je pokrivenost uvoza izvozom veća za 42,4 p.p. u prvom polugodištu tekuće godine.

BiH je u vanjskotrgovinskoj razmjeni sa grupom azijskih zemalja u razvoju, u prvih šest mjeseci 2021. godine ostvarila 1,2% izvoza i 10,9% uvoza. Od ukupno ostvarenog uvoza iz ove grupe zemalja, 68,5% se odnosi na uvoz iz Kine. Izvoz je manji za 5,3%, dok je uvoz veći za 14,7% u odnosu na isti period prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 7,5%, što je za 1,6 p.p. manje u odnosu na isti period 2020. godine. U poređenju sa prvim polugodištem 2019. godine izvoz u azijske zemlje u razvoju manji je za 3,2%, uvoz je veći za 2,4%, dok je pokrivenost uvoza izvozom manja za 0,4 p.p. u prvom polugodištu tekuće godine.

3. Vanjskotrgovinska razmjena BiH prema vrsti proizvoda za period I-VI 2021. godine

3.1. Izvoz prema vrsti proizvoda

U tabeli 3 prikazano je učešće u izvozu deset glavnih grupa proizvoda u prvih šest mjeseci 2019., 2020. i 2021. godine. Takođe, tabelom je predstavljen procenat povećanja/smanjenja izvoza određene vrste robe u prvom polugodištu 2021. godine u odnosu na isti period 2020. godine i 2019. godine.

Poredeći podatke iz prvog polugodišta tekuće godine sa prvim polugodištem prethodne godine, ukupan izvoz kao i izvoz deset glavnih kategorija proizvoda, značajno je veći. S obzirom na ograničavanje izvoza u prvom polugodištu prethodne godine, povećanje izvoza u prvom polugodištu tekuće godine ne predstavlja realan rast izvoza koji bi uslijedio da nije bilo pandemijskih barijera koje su za posljedicu imale ograničavanje slobodnog kretanja robe. Nakon ukidanja barijera, u prvoj polovini tekuće godine je ostvaren ukupan rast izvoza od 31,1%, kao i rast izvoza u deset glavnih grupa proizvoda od 34,3% u odnosu na prvo polugodište prethodne godine. U poređenju sa podacima prije krize Covid-19, odnosno sa podacima iz prvog polugodišta 2019. godine, u prvih šest mjeseci tekuće godine ostvaren je ukupan rast izvoza od 11,2%, te ukupan rast izvoza od 14,8% u glavnih deset izvoznih kategorija proizvoda. Devet glavnih kategorija proizvoda je ostvarilo povećanje izvoza, dok je jedna glavna kategorija proizvoda kodne oznake 28 - *Neorganski kemijski proizvodi; organska i neorganska jedinjenja plemenitih metala, metala rijetkih zemlji, radioaktivnih elemenata i izotopa*, jedina glavna grupa proizvoda koja je zabilježila smanjenje izvoza u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na isti period 2019. godine.

Tabela 3.

R.br.	kod	Opis kodne oznake	IZVOZ (% učešća)			promjena u odnosu na I-VI 2020 (%)	promjena u odnosu na I-VI 2019 (%)
			I-VI 2019	I-VI 2020	I-VI 2021		
1	94	Namještaj; oprema za krevete i sl. proizvodi (madraci, jastuci i sl.); svjetiljke i dr. rasvjetna tijela, koja nisu uključena na drugom mjestu;	9.0	8.9	9.3	37.1	15.6
2	85	Električne mašine i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka; televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i sl.	6.8	7.9	8.1	34.8	32.2
3	27	Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenske materije; mineralni voskovi	8.4	8.1	8.1	31.9	7.3
4	84	Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine, aparati i mehanički uređaji; njihovi dijelovi	7.1	7.1	7.3	34.4	14.6
5	73	Proizvodi od željeza i čelika	6.6	6.9	7.0	32.2	18.6
6	72	Željezo i čelik	5.2	4.1	6.5	106.7	38.7
7	44	Drvo i proizvodi od drveta; drveni ugalj	6.4	6.5	6.5	30.8	14.1
8	64	Obuća, nazuvci i slični proizvodi; dijelovi tih proizvoda	6.4	6.1	5.1	8.7	11.9
9	39	Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa	4.0	4.8	4.8	30.1	35.2
10	28	Neorganski hemijski proizvodi; organska i neorganska jedinjenja plemenitih metala, metala rijetkih zemlji, radioaktivnih elemenata i izotopa	5.6	5.3	4.7	16.1	-6.6
I		Ukupno (od 1 do 10)	65.4	65.9	67.5	34.3	14.8
II		Ostali proizvodi	34.6	34.1	32.5	25.0	4.5
		UKUPNO (I + II)	100.0	100.0	100.0	31.1	11.2

Izvor: Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

Najveći rast izvoza u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na isti period prethodne godine od 106,7% ostvarila je grupa proizvoda kodne oznake 72 – *Željezo i čelik*. Ova kategorija također je zabilježila najveći rast izvoza za 38,7% u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na prvo polugodište 2019. godine. U prvoj polovini tekuće godine, a u poređenju sa istim periodom 2020. i 2019. godine, ova kategorija proizvoda bilježi veći rast od kategorije kodne oznake 73 - *Proizvodi od željeza i čelika*, što znači da je vrijednost razmjene sirovina i repromaterijala većeg stepena obrade sporije rasla u odnosu na vrijednost razmjene primarnih sirovina. Brži rast izvoza finalnih proizvoda ili proizvoda većeg stepena obrade dao bi veći uticaj na obim vanjskotrgovinske razmjene od rasta primarnih sirovina, materijala i poluproizvoda. Pandemija koronavirusa negativno je uticala na obim razmjene željeza i čelika u prvoj polovini prošle godine, u periodu "lockdown"-a kada je proizvodnja ove grupe proizvoda u BiH zbog pandemije i smanjene potražnje na svjetskom tržištu pretpila težak udarac. U istom periodu, sektor industrije kojem pripada ova grupa proizvoda, suočio se i sa drugim problemima kao što su kvote i carine koje su nametnuli EU i SAD na određene proizvode, što je dodatno uticalo na smanjenje izvoza. Međutim, imajući u vidu potencijal zemlje kada su u pitanju metalni resursi, ova privredna grana je prepoznatljiva konkurentna prednost BiH, te je u prvom polugodištu tekuće godine zabilježena ekspanzija vrijednosti izvezenog željeza. Tako je, nakon poremećaja na svjetskom tržištu uzrokovanog pandemijom i privremenim zatvaranjem pogona za proizvodnju u prošloj godini, od početka tekuće godine uslijedila eksplozija rasta cijena željeza i čelika.

Pored sjajnih rezultata ostvarenih u izvozu željeza i čelika, kao i rezultata ostvarenih u izvozu proizvoda od željeza i čelika, drvoprerađivački sektor je također zabilježio značajan rast izvoza u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na isti period prethodne dvije godine. Proizvodnja namještaja jedna je od najuspješnijih industrijskih grana u zemlji, te izvoz grupe proizvoda kodne oznake 94 – *Namještaj, oprema za krevete i sl. proizvodi (madraci, jastuci i sl.), svjetiljke i dr. rasvjetna tijela koja nisu uključena na drugom mjestu*, ima najveći udio u izvozu iz BiH. Tako je, u prvom polugodištu tekuće godine zabilježeno povećanje izvoza ove grupe proizvoda od 37,1% u

odnosu na isti period 2020. godine, kao i povećanje od 15,6% u odnosu na isti period 2019. godine.

Domaća sirovina iz grupe proizvoda kodne oznake 44 - *Drvo i proizvodi od drveta; drveni ugalj*, više je orijentisana ka inostranom tržištu. U prvom polugodištu tekuće godine, ova grupa proizvoda ostvarila je povećanje vrijednosti izvoza od 30,8% u odnosu na isti period prethodne godine, te povećanje vrijednosti izvoza od 14,1% u odnosu na isti period 2019. godine.

Značajan rast u izvozu u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na isti period prethodne dvije godine, ostvarila je grupa proizvoda sa značajnim udjelom u ukupnom izvozu iz zemlje, kodne oznake 85 - *Električne mašine i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka; televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i sl.* U poređenju sa prvim polugodištem 2020. godine ostvaren je rast izvoza od 34,8%, dok je u poređenju sa prvim polugodištem 2019. godine ostvaren rast izvoza od 32,2%. Nakon blokada, zaključavanja i stagnacije u prvom polugodištu prošle godine, u istom periodu tekuće godine došlo je do naglog eksplozivnog povećanja aktivnosti u mnogim privrednim oblastima. Jedna od tih oblasti je proizvodnja i izvoz robe ove grupe proizvoda, jer investicije i privredne aktivnosti koje se odnose na ovu grupu proizvoda, a koje su bile odložene u prvom polugodištu prošle godine, u tekućoj godini su u procesu realizacije. Kako je zemlja naslonjena na ove procese, izvoz ove grupe proizvoda se povećava jer BiH nema veliko domaće tržište. Razvoj tehnologije, povećanje procesa sistematizacije i digitalizacije, jedan je od razloga povećanja izvoza ove grupe proizvoda u odnosu na period prije krize Covid-19.

Grupa proizvoda kodne oznake 39 - *Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa* ostvarila je rast izvoza od 30,1% u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na isti period prethodne godine, dok je u odnosu na prvo polugodište 2019. godine, ova grupa proizvoda ostvarila rast od 35,2%. Bez obzira na pandemiju virusa korona, ova grupa proizvoda je jedina od deset glavnih grupa proizvoda, koja je u prvom polugodištu 2020. godine ostvarila pozitivan izvoz u odnosu na prvo polugodište 2019. godine²⁴. Veća potražnja inostranog tržišta za proizvodima od plastike, posebno za građevinskim proizvodima od plastičnih masa i proizvodima za transport i pakovanje robe od plastičnih masa, kao što su čepovi, poklopci, zaklopci i ostali zatvarači od plastičnih masa, te mogućnost domaćeg tržišta za proizvodnjom ovih proizvoda, dodatno utiče na povećanje izvoza, odnosno smanjenje disbalansa između izvoza i uvoza u ovom sektoru.

Jedina od deset glavnih grupa proizvoda čiji je procenat rasta vrijednosti izvoza u prvom polugodištu tekuće godine veći u poređenju sa prvim polugodištem 2019. godine, od poređenja sa prvim polugodištem 2020. godine, je grupa proizvoda kodne oznake 64 - *Obuća, nazuvci i slični proizvodi; dijelovi tih proizvoda*. Tako je, u prvih šest mjeseci tekuće godine izvoz grupe proizvoda iz ovog sektora za 8,7% veći u odnosu na prvih šest mjeseci prethodne godine, te za 11,9% veći u odnosu na prvih šest mjeseci 2019. godine. Ovo povećanje izvoza rezultat je stabilne izvozne potražnje, proširenja proizvodne baze ove grupe proizvoda u zemlji, te podizanja konkurentnosti u BiH.

Grupa proizvoda sa značajnim udjelom u izvozu je grupa proizvoda kodne oznake 27 - *Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenske materije; mineralni voskovi*. Vrijednost izvoza ove grupe proizvoda je u prvoj polovini tekuće godine veća za 31,9% u odnosu na isti period prošle godine, dok je u odnosu na isti period 2019. godine, vrijednost izvoza ove grupe proizvoda veća za 7,3%.

Vrijednost izvoza grupe proizvoda kodne oznake 84 - *Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine, aparati i mehanički uređaji; njihovi dijelovi*, u prvom polugodištu tekuće godine veća je za 34,4% u odnosu

²⁴ "Robna razmjena za period januar - juni 2020. godine"; OMA Bilten br. 183/184;

http://www.oma.uino.gov.ba/bilteni/Oma_Bilten_bos_183_184.pdf

Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Zmaja od Bosne 47b, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 246 081, Fax:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba

na isti period prethodne godine, dok je u odnosu na prvo polugodište 2019. godine, vrijednost izvoza ove grupe proizvoda veća za 14,6%.

Kategorija proizvoda kodne oznake 28 - *Neorganski kemijski proizvodi; organska i neorganska jedinjenja plemenitih metala, metala rijetkih zemlji, radioaktivnih elemenata i izotopa*, je u prvih šest mjeseci tekuće godine ostvarila povećanje vrijednosti izvoza za 16,1% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je jedina glavna grupa proizvoda koja je zabilježila smanjenje izvoza od -6,6% u odnosu na isti period 2019. godine.

3.2. Uvoz prema vrsti proizvoda

U tabeli 4. prikazano je učešće u uvozu deset glavnih grupa proizvoda u prvih šest mjeseci 2019., 2020. i 2021. godine. Takođe, tabelom je predstavljen procenat povećanja/smanjenja uvoza određene vrste robe u prvom polugodištu 2021. godine u odnosu na isti period 2020. godine i 2019. godine.

Tabela 4.

R.br.	kod	Opis kodne oznake	UVOZ (% učešća)			promjena u odnosu na I-VI 2020 (%)	promjena u odnosu na I-VI 2019 (%)
			I-VI 2019	I-VI 2020	I-VI 2021		
1	27	Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenske materije; mineralni voskovi	14.3	10.6	10.7	20.1	-26.7
2	84	Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine, aparati i mehanički uređaji; njihovi dijelovi	8.1	7.7	7.9	23.2	-4.4
3	87	Vozila, osim željezničkih ili tramvajskih vozila i njihovi dijelovi i pribor	7.9	6.7	6.8	21.4	-15.6
4	39	Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa	5.3	6.0	6.5	30.3	20.0
5	85	Električne mašine i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka; televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i sl.	5.8	6.2	6.3	22.4	6.6
6	72	Željezo i čelik	3.4	3.3	4.3	58.2	25.5
7	30	Farmaceutski proizvodi	3.2	4.2	3.8	9.7	18.2
8	73	Proizvodi od željeza i čelika	2.6	2.7	3.2	40.5	18.0
9	76	Aluminij i proizvodi od aluminija	2.4	2.2	2.8	48.3	12.7
10	74	Bakar i proizvodi od bakra	1.3	1.4	2.0	71.3	50.0
I		Ukupno (od 1 do 10)	54.3	50.9	54.1	27.5	2.0
II		Ostali proizvodi	45.7	49.1	45.9	11.9	1.4
		UKUPNO (I + II)	100.0	100.0	100.0	19.8	1.7

Izvor: Agencija za statistiku BiH, prikaz OMA

Ukupan uvoz kao i uvoz deset glavnih kategorija proizvoda, značajno je veći u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na prvo polugodište prethodne godine. S obzirom na pandemijske barijere koje su ograničavale uvoz u prvom polugodištu prethodne godine, vrijednost značajno većeg uvoza u prvom polugodištu tekuće godine ne predstavlja realnu sliku koja bi uslijedila da nije bilo stanja šoka. U prvom polugodištu tekuće godine ostvaren je ukupan rast uvoza od 19,8%, kao i rast uvoza u deset glavnih grupa proizvoda od 27,5% u odnosu na isti period prethodne godine. U poređenju sa podacima iz prvog polugodišta 2019. godine, u prvih šest mjeseci tekuće godine ostvaren je ukupan rast uvoza od 1,7%, te ukupan rast uvoza od 2,0% u deset glavnih uvoznih kategorija proizvoda. U sedam glavnih kategorija proizvoda ostvareno je povećanje uvoza, dok je u tri glavne kategorije proizvoda, koje istovremeno imaju i najveći udio u uvozu, vrijednost uvoza smanjena u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na prvo polugodište 2019. godine.

Najveći rast uvoza u prvih šest mjeseci tekuće godine u odnosu na isti period prethodne godine od 71,3% ostvarila je grupa proizvoda kodne oznake 74 - *Bakar i proizvodi od bakra*. Ova kategorija

takođe je zabilježila najveći rast vrijednosti uvoza od 50,0% u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na prvo polugodište 2019. godine. Visok rast vrijednosti uvoza ove grupe proizvoda posljedica je rasta cijena bakra i proizvoda od bakra na svjetskom tržištu²⁵.

Pored značajnog rasta uvoza bakra i proizvoda od bakra, u prvom polugodištu tekuće godine, u odnosu na isti period prethodne godine, značajan rast uvoza od 58,2% zabilježen je u kategoriji proizvoda kodne oznake 72 - *Željezo i čelik*. U poređenju sa prvim polugodištem 2019. godine, u ovoj kategoriji proizvoda je zabilježen rast uvoza od 25,5%. Takođe, značajan rast uvoza u prvom polugodištu tekuće godine zabilježen je i u kategoriji proizvoda kodne oznake 73 - *Proizvodi od željeza i čelika* 40,5% u odnosu na prvo polugodište prethodne godine, dok je u odnosu na prvo polugodište 2019. godine u ovoj kategoriji proizvoda zabilježen rast uvoza 18,0%. Kao i kod vrijednosti uvoza bakra i proizvoda od bakra, tako i vrijednost uvoza željeza i čelika, te proizvoda od željeza i čelika, u prvom polugodištu tekuće godine u poređenju sa istim periodom prethodne dvije godine raste zbog svakodnevnog rasta potražnje za ovim grupama proizvoda na svjetskom nivou. Razlog za to je nagli rast globalnih cijena mnogih sirovina potrebnih za industriju jer su ublažene restrikcije i druge mjere za suzbijanje širenja virusa korona, te okretanje svijeta ka infrastrukturi da bi stimulisao oporavak nakon krize Covid-19²⁶.

U kategoriji proizvoda kodne oznake 76 - *Aluminij i proizvodi od aluminija* u prvom polugodištu tekuće godine zabilježen je rast uvoza od 48,3%, a u odnosu na isti period prethodne godine, dok je u odnosu na isti period 2019. godine u ovoj kategoriji proizvoda zabilježen rast uvoza od 12,7%. Na povećanje vrijednosti uvoza aluminija i proizvoda od aluminija uticao je rast cijena aluminija na svjetskom tržištu²⁷.

Uvoz proizvoda kodne oznake 39 - *Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa* u prvom polugodištu tekuće godine veći je za 30,3% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je u odnosu na isti period 2019. godine, vrijednost uvoza ove grupe proizvoda veća za 20,0%. Kako je plastična smola ključni materijal povezan sa drugim materijalima kao što su čelik, drvo, mikročipovi i sl. proizvodi, došlo je do naglog porasta trenutne tržišne cijene plastične smole i drugih povezanih sirovina na svjetskom tržištu. S obzirom na usku povezanost i uticaj ponude i potražnje određene vrste robe na njenu tržišnu cijenu, faktori kao što su svjetska pandemija Covid-19, problemi u lancu snabdijevanja, poteškoće u proizvodnji i nedostatak broja radnika, doprinijeli su povećanju cijena ove grupe proizvoda. Analize cijena ukazuju na to da su smola i sirovine od plastike dostigli rekordne vrijednosti, što je uticalo na značajno povećanje vrijednosti uvoza u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na isti period 2019. godine, dok se rast vrijednosti uvoza ove grupe proizvoda u odnosu na isti period 2020. godine, može pripisati zastojsima zbog pandemije koronavirusa u prvom polugodištu 2020. godine kada su postrojenja za

²⁵ Nakon popuštanja rigoroznih mjera u borbi protiv pandemije koronavirusa, uvođenja vakcine protiv virusa Covid-19, rastući optimizam na svjetskom tržištu, značajno je povećao nastavak ulaganja u proizvodnju i investicije koje zahtijevaju potražnju za ovom grupom proizvoda. Usljed povećane potražnje, uglavnom iz Kine kao najvećeg svjetskog potrošača bakra, te smanjene ponude i zaliha bakra i proizvoda od bakra na svjetskom tržištu, cijene su dostigle istorijski maksimum. S obzirom da je bakar metal koji se najviše koristi u proizvodnji energije, prenosnoj infrastrukturi i skladištenju energije, te je drugi metal po upotrebi poslije aluminijuma i čelika u građevinarstvu, telekomunikacijama, transportu i proizvodnji automobila, očekivanja su da će potražnja za bakrom dodatno rasti usljed rastuće zabrinutosti zbog niskih zaliha bakra. Takođe, infrastrukturni planovi, te podsticaj "zelene energije" povećavaju potražnju za ovom grupom proizvoda koji se koriste u proizvodnji električnih vozila.

²⁶ Ogromne mjere ekonomskih podsticaja vlada i centralnih banaka širom svijeta takođe su povećale potražnju za ovim kategorijama proizvoda. Kako je Kina u prošloj godini zabilježila brzi oporavak ekonomske aktivnosti nakon njenog brzog izlaska iz "lockdown"-a, nastavljen je trend povećane potražnje, što je rezultiralo naglim skokom cijena željeza i čelika, te proizvoda od željeza i čelika. Ovaj trend rasta cijena ovih grupa proizvoda mogao bi se održati neko vrijeme, podržan globalnim planovima stimulacija za infrastrukturu.

²⁷ To je rezultat velike potražnje u Kini i rastuće zabrinutosti da bi nova kineska klimatska politika, koja se fokusira na smanjenju emisije stakleničkih plinova, mogla ograničiti buduće snabdijevanje metalom. Konstantno rastuća potražnja mogla bi dovesti do toga da se globalno tržište aluminija smanji, čime bi proizvodnja aluminijuma kao visoko energetske intenzivan proces, dovela do dodatnog povećanja cijena aluminija u svijetu, a što bi dodatno uticalo na povećanje vrijednosti uvoza ove grupe proizvoda u BiH.

proizvodnju sirovina, logistički lanci snabdijevanja i proizvodni pogoni bili zatvoreni ili su radili sa izrazito smanjenim kapacitetom, dok su zalihe bile iscrpljene.

Bez obzira što zemlja posjeduje velike prirodne mineralne resurse kao što su so, sumpor, kamen, gips, kreč, cement, i sl., glavni uvozni proizvodi su proizvodi kodne oznake 27 - *Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenske materije; mineralni voskovi*. U prvih šest mjeseci tekuće godine, vrijednost uvoza ovih proizvoda veća je za 20,1% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je u odnosu na isti period 2019. godine zabilježeno smanjenje vrijednosti uvoza ove grupe proizvoda za -26,7%. Bez obzira na značajno smanjenje uvoza ove kategorije proizvoda u odnosu na period prije krize Covid-19, ovi proizvodi i dalje zauzimaju najznačajni udio u BH uvozu.

Grupa proizvoda kodne oznake 84 - *Nuklearni reaktori, kotlovi, mašine, aparati i mehanički uređaji; njihovi dijelovi*, ima značajan udio u ukupnom uvozu u BiH. U prvom polugodištu tekuće godine vrijednost uvoza ove grupe proizvoda veća je za 23,2% u odnosu na prvo polugodište prethodne godine, dok je u odnosu na prvo polugodište 2019. godine vrijednost uvoza ove grupe proizvoda manja za -4,4%. Iako je vrijednost uvoza ove grupe proizvoda manja u prvih šest mjeseci tekuće godine u odnosu na isti period 2019. godine, odnosno u odnosu na period prije krize Covid-19, ona je i dalje kategorija proizvoda sa značajnim udjelom u BH uvozu, odnosno druga glavna uvozna kategorija proizvoda.

U periodu januar-juni tekuće godine, vrijednost uvoza grupe proizvoda kodne oznake 87 - *Vozila, osim željezničkih ili tramvajskih vozila i njihovi dijelovi i pribor*, veća je za 21,4% u odnosu na isti period 2020. godine, dok je u odnosu na isti period 2019. godine, vrijednost uvoza ove grupe proizvoda manja za -15,6%. Pandemija koronavirusa, odnosno neizvjesnost u vezi sa pandemijom razlog je za fokusiranje stanovništva na kupovinu osnovnih životnih namirnica, što je negativno uticalo na uvoz vozila u prvom polugodištu 2020. godine. Međutim, niža vrijednost uvoza ove grupe proizvoda u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na prvo polugodište 2019. godine rezultat je zabrane²⁸ uvoza polovnih vozila sa motorom Euro 4. Prije stupanja na snagu zabrane, uvoz polovnih vozila sa Euro 4 motorom bio je povećan u prvih pet mjeseci 2019. godine, što je povećalo osnovicu za poređenja imajući za posljedicu veće smanjenje vrijednosti uvoza ove grupe proizvoda u prvom polugodištu tekuće godine u odnosu na vrijednost uvoza u prvom polugodištu 2019. godine.

Vrijednost uvoza grupe proizvoda kodne oznake 85 - *Električne mašine i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka; televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i sl.*, u prvom polugodištu tekuće godine veća je za 22,4% u odnosu na prvo polugodište prethodne godine, dok je u odnosu na prvo polugodište 2019. godine, vrijednost uvoza ove grupe proizvoda veća za 6,6%.

Grupa proizvoda kodne oznake 30 - *Farmaceutski proizvodi* jedina je od deset glavnih grupa proizvoda koja je u prvom polugodištu 2020. godine, odnosno u periodu poremećaja vanjskotrgovinske razmjene u svijetu, ostvarila pozitivan uvoz u odnosu na isti period 2019. godine²⁹. Poredeći podatke u prvom polugodištu tekuće godine, vrijednost uvoza ove grupe proizvoda veća je za 9,7% u odnosu na isti period prošle godine, dok je u odnosu na prvo polugodište 2019. godine, vrijednost uvoza ove grupe proizvoda veća za 18,2%. Rast uvoza farmaceutskih proizvoda rezultat je veće potražnje za lijekovima i dodacima prehrani, poput vitamina i drugih suplemenata, usljed pandemije korona virusa.

²⁸ Ova zabrana je u BiH na snazi od 01. juna 2019. godine, a odnosi se uglavnom na automobile starije od deset godina.

²⁹ "Robna razmjena za period januar - juni 2020. godine"; OMA Bilten br. 183/184; http://www.oma.uino.gov.ba/bilteni/Oma_Bilten_bos_183_184.pdf